

Pilgrimmen

5. Årgang Nr. 8 Juli 2004

Nyhedsstof	
Sankt Jakobs-ikon	Side 4
Kom han hjem?	Side 8
Spiritualitet	
Om at vende hjem efter en længere pilgrimsvandring	Side 14
En Maria-vandring i Auvergne i Sydfrankrig	Side 18
En pilgrims lykkelige genvordigheder	Side 23
Pilgrim og Pilgrimsveje	
Om at gå som pilgrim – i Spanien og på Hærvejen	Side 25
Til Santiago uden at miste havet af syne	Side 26
Fra Irun til Sto. Domingo de Calzada	Side 31
Ad de tyske Jakobswege	Side 35
Pilgrimslivet	
Ikke lade dage bare gå forbi	Side 38
Pakkeliste til Caminoen	Side 41
Og så var der... ..	Side 44
Interview	
Interview med Nils Hartmann	Side 45
Pilgrimssang	
Hvor mange timer skal en pilgrim sove?	Side 47
Cuántas horas ha de dormir el peregrino?	Side 47
Pilgrimssang af Arne Larsen	Side 48
Boganmeldelse	
Rejse i Frankrig og Spanien	Side 49
A contemporary quest for ancient wisdom	Side 52
Bestyrelsen	
Nyt fra bestyrelsen	Side 55
Jeg vil gerne være medlem af foreningen. Hvad gør jeg?	Side 56
Pilgrimssteder	
Hellig Anders	Side 57
Hellig Anders' Kors	Side 58
Jubelår	Side 59
Læsernes opslag	
Nordisk økumenisk pilgrimsvandring til Vadstena i juli 2004	Side 60
Aktivitetskalender 2004	Side 62

Pilgrimmens adresse Se næstsidside

ISSN 1603-2365 Pilgrimmen afleveres til Nationalbibliografien

Forside billede

Moderne ikon med Sankt Jacob's liv fra det engelske refugium i Rabanal del Camino, Spanien. Illustration til artikel inde i bladet.

Copy right:

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion. Det er Redaktionen politik at artikler, der ikke er honoreret, tilhører de enkelte forfattere.

FORENINGENS PILGRIMSTUR TIL LOLLAND-FALSTER Lørdag den 11. september

Mødested: Nørre Alslev Station kl. 10.05

Medbring: Madpakke og regntøj

Pris: Kr. 50,00 pr. person

Fra Nørre Alslev køres til Gåbense Havn, hvor vi skal se det gamle færgested. Derfra vandres ad den gamle vej over Nørre Vedby til Kippinge Kirke, der var valfartskirke fra middelalderen til midt i 1700-tallet. Tidligere sognepræst Poul Martin Hansen vil fortælle os om kirken og stedets valfartshistorie. Frokosten spises i Vålse Gl. Skole (øl og vand kan købes) og derefter køres i bus til Nørre Vedby Kirke, hvor vi beser et overdådigt epitafium. Turens sidste mål er Maribo. Vi får forevist Domkirken, den smukke Birgittinerkirke, hvor Lenora Christine Ulfeld ligger begravet, og ser klosterruinen. Hvis det kan lade sig gøre, besøger vi desuden Birgittasøstrenes kloster. Derefter går turen tilbage til Gåbense Havn/Nørre Alslev.

Tilmelding: Skriftligt til Henrik Tarp, Frederiksvej 9, 4180 Sorø

E-mail: vivitarp@post.tele.dk

Sankt Jakobs-ikon

I det engelske refugium i Rabanal del Camino hæger et moderne ikon, med mange interessante motiver med forbindelse til Sankt Jakob. Refugiet drives af vores søsterforening i England, Confraternite of Saint James eller Skt. Jacob broderskabet. Ikonet er skænket af venner til foreningens kasserer og bibliotekar, Stephen Badger, som døde i 1997. Eftersom han havde været forbundet med pilgrimsrejser og -vandringer både til Santiago og Mount Athos, skænkede hans venner i og udenfor broderskabet denne ikon, malet i ortodoks stil af Søster Petra Clare af Sancti Angeli Benedictine Skete, Inverness.

Oversættelse af Birgit Berggrensson

Følgende noter om designet og betydningen af ikonet blev skrevet af søster Petra Clare. Billeder af ikonet ses på forside og bagside af Pilgrimmen nr.8. Mere af hendes arbejde kan ses på <http://www.csj.org.uk/icon.html>

Generelt

Denne ikon afbilder i midten et billede af Skt. Jacob med scener fra hans liv og efterfølgende scener der relaterer til pilgrimsvandringen til Santiago de Compostela. Scenerne begynder på venstre sides spalte og bevæger sig

mod uret til en kulmination på toppen med gavlfeltet af katedralen i Santiago. Ikonen har en dybrosa baggrund d.v.s. lys rød til at indikere et liv kronet af martyriet, så dette rosa lys gennemtrænger ikonet. Hvor der er traditionelt ikon-fortilfælde er denne form anvendt. Dette gælder Skt. Jakobs ansigtstræk og klædedragt samt evangelium-ikonerne.

Den centrale ikon

Skt. Jacob vandrer langs Galilæa sø. Klædedragt og skriftrulle er typiske for apostlenes traditionelle ikon, selvom skriftrullen er afbildet stor, som det er tilfældet i visse Santiago pilgrimbilleder. Skt. Jakobs træk stemmer også overens med den ikoniske tradition. Det er almindeligt i ikoner at forsøge at gengive personens indre spiritualitet på måder, der somme tider er urealistiske, hvorfor der kan være lagt vægt på visse proportioner. Her har jeg anvendt pilgrimmens dynamiske gang i Skt. Jacob, hvis krop læner sig ivrigt fremad i en diagonal henover ikonet og jeg har understreget hovedet som et fast punkt – en slags punktum – for at fokusere billedet på kaldet om at følge ham som pilgrim. Da billedet henvender sig til pilgrimme virkede det passende at tilføje et par symboler der angiver konteksten – staven og den afmærkede sten. Symboler som disse er anvendt i f.eks. Johannes Døbers ikon, hvor man ofte ser ”øksen lagt ved roden af

træet” i baggrunden. Staven er ofte anvendt i ikoner og er en passende udvidelse af temaet om den vandre apostel og den afmærkede sten, der er anbragt langs Camino Francés.

Scene 1 Jacob og Johannes

Jacob og Johannes, som er i båden med deres far Zebedæus, bliver kaldet. Johannes er uden skæg. Jesus vandrer langs søens bred med Peter (yngre, i gult) og Andreas (ældre, i grønt).

Kristus er altid markeret med en glorie med et kors, på hvis arme står O’W’N – græsk for ”den der er” (hvilket refererer til navnet Gud gav, da han viste sig for Moses i det Gamle Testamente) og ved bogstaverne IC XC, som er en forkortelse på oldgræsk, der betyder fisk og som står for Jesus Kristus Guds søn.

Scene 2 Transfigurationen

Jesus er afbildet med Moses (venstre spalte) og Elias (højre spalte). Neden-

under er Peter i gult, der ser op (som reference til hans aktive svar ”lad os bygge tabernakler”), Johannes faldende nedad (indikerer hans karakter – der overvældes af synet af Gud) og Johannes (et sted imellem de to i en tilbedende stilling).

Scene 3 Fodtvætningen

Disciplene følger Skt. Peter som peger på sit hoved og siger ”Herre tvæt ikke bare mine fødder, men mine hænder og mit hoved”. Jesus svarer: ”Den der har tvættet sine fødder er ren over det hele, men ikke jer alle”. Jacob kan identificeres ved sine sædvanlige farver i klædedragt. Judas kan identificeres ved sin profil (i ikonisk forkortelse viser halvdelen af ansigtet, at han ikke er fuldt til stede i mysteriet, men på en måde udenforstående).

Scene 4 Skt. Jacobs martyrium

Tronen og Herodes Agrippa på den, følger den type der anvendes i ikoner om Kristi dom. Soldaten udfører or-

Uddrag af den ikon der vises på forsiden. Miraklet i Santadomingo de la Calzada. Læs om scene 7.

drer udstedt fra tronen. Bøn til Herren er angivet ved Helgenens udstrakte hænder mod himlen i øverste venstre spalte.

Scene 5 Tre engle, der leder båden
Ifølge legenden tog apostlenes ledsagere hans legeme ned til havet og lagde det i en stenbåd som blev båret af engle og vinden til Galiciens kyst. Der vises tre engle, der leder båden. Båden på havet matcher båden på Galilæa sø, hvor Jacob kaldes.

Scene 6 Opdagelsen af graven

En eneboer, Pelayo, føres til det glemte gravsted af en stjerne (stjernen er afbildet i henhold til epifani stjernen på krybbe ikonen.) Biskoppen, der bekræftede ægtheden af gravstedet, Theodimir, vises sammen med ham.

Scene 7 Miraklet i pendu dépendu

En tysk familie (fader, moder, søn) standsede ved en kro, hvor den unge mand afviste en tjenestepiges tilnærmelser. Hun skjulte et bæger i hans taske og slog alarm efter at familien var taget af sted den følgende morgen. Drengen blev fanget og hængt for tyveriet. Hans forældre fortsatte til Santiago, men fik at vide af Skt. Jacob, da de ankom, at deres søn stadig var i live.

Da de skyndte sig tilbage, fandt de helgenen (englen) der holdt den unge mands fødder oppe. De skyndte sig til dommeren, som havde dømt ham og dommeren sagde spottende, at den

unge mand ikke var mere levende end de to kyllinger, der stegte i hans ovn. Fuglene fløj prompte ud af ovnen, og alle skyndte sig til skafottet for at befri den unge mand. Den lokale helgen, Santo Domingo de la Calzada, hjalp Skt. Jacob med at holde fødderne oppe.

Ikonen viser Skt. Jacob og St. Domingo der holder den unge mands fødder oppe medens de to flyvende kyllinger og dommeren nærmer sig dem fra den ene side, og pilgrimmene fra den anden.

Scene 8 Refugio Gaucelmo

St. Jacob som Santiago pilgrim fører pilgrimme til Refugio Gaucelmo, pilgrimsherberget, der drives af Skt. Jacob broderskabet. Den lokale eneboer tigger af pilgrimmene. Forhåbentlig ligner pilgrimmene til en vis grad Stephen Badgers familie, til hvis minde ikonen er skænket og som var nært knyttet til dette herberg.

Scene 9 St. Michel kirke i Le Puy

Santiago pilgrim der leder pilgrimme langs pilgrimsvejen ved Le Puy, repræsenteret ved St. Michel kirke på sin klippetop, der afspejler formen på forklarelsens bjerg på bagsiden af ikonen.

Scene 10 Roncesvalles

Santiago pilgrim der leder pilgrimme ved Roncesvalles symboliseret ved den særprægede Silo de Carlomagno. Jeg forstår at Rolands grav også befinder sig ved Roncesvalles, så at en skikkelse i rustning kommer til syne

opstigende fra graven med hænderne bredt ud i påkaldelse af Skt. Jacob. Der er således to soldaterfigurer på ikonen – én, der halshugger Skt. Jacob og én af mere kristen natur (den historiske Roland menes at være begravet ved Blaye – CSJ)

Gavlfeltet i Santiago

Pilgrimmene nærmer sig Porticó de la Gloria i katedralen i Santiago. Denne scene inkluderer pilgrimme i både moderne og traditionel klædedragt. Barnet (der formodes at ligne Stephens datter) lægger sin hånd på søjlen med håndaftrykket, formet af utallige tilkendegivelser af ærbødighed til statuen af Skt. Jacob, der omgiver den. Toppen af det runde vindue gengiver så vidt jeg kunne fra fotografier ikonografien af Porticó de la Gloria. Da jeg ikke var sikker på hvad der udfyldte de runde sidevinduer i katedralen, gengav jeg simpelthen englene med bogtema. Topsektionen er malet på en guldbladsbase for at give ekstra varme.

Tilføjelser

Forbundne temaer: Ikoner gengiver ofte temaer, hvor temaerne ”er i dialog” med hinanden hvilket understreges af lignende kompositioner. De visuelle gentagelser hjælper med til at overbevise og samle kompositionen. Tilknyttede temaer er:

- 1) Skt. Jakobs vandrestilling i den centrale og i side ikonerne, enten klædt som apostel eller som Santiago pilgrim
- 2) Gentagelse af pilgrimmens vandrestilling hvilket hjælper kompositionen til at forblive rolig selv med en mang-

foldighed af scener og figurer.

- 3) Kaldebevægelser (9,11, gavl) og pegende bevægelser (1,2,4,6 gavl)
- 4) To både (Jakob og Johannes kaldes, stenbåd og engle
- 5) Kaldelsen på bjerget og klippetoppen ved Le Puy
- 6) Skt. Jacob og Roland, hver i sin grav

Ikonografisk arkitektur er bevidst ikke-realistisk. Den har sædvanligvis dristige former og urealistiske farver, der indikerer at den har en primær spirituel, snarere end naturlig dimension. Genstande har tendens til at repræsentere tegn snarere end perspektiv repræsentation. Derfor er Porticó et skematisk kort over den spirituelle virkelighed den portrætterer, d.v.s. Kristus i herlighed i himlen.

Uddrag af den ikon der vises på forsiden. Øverst ses det engelske refugium og nederst en pilgrims-afgang fra Le Puy i Frankrig. Læs om scene 8 og 9.

Kom han hjem?

For alle os, der har et personligt forhold til apostelen Jacob d. Ældre, kan det undre, at der blandt Danmarks 2.343 folkekirker og ca. 900 andre kirkesamfunds kirkebygninger kun eksisterer 3 - tre -kirker, der bærer hans navn:

Sankt Jakobs kirke på Østerbro, København opført 1876, og de to middelalderkirker Ibsker på Bornholm og Skt. Jacobi i Varde, begge fra omkring 1200. Hertil kan lægges en af Danmarks få ødekirker Sankt Ibs i Roskilde og, når det hele skal med, også St. Ibb på gl. dansk jord på øen Hven i Øresund.

*Af Hans-O. Poul Pedersen
Smedebakken 27
DK 8600 Silkeborg
Tlf.: 86836360*

3 kirker lyder ikke af meget, tilsyneladende har Skt. Jakobs navn ikke være det første, man tænkte på, når en kirke skulle navngives og en skytspatron findes. Dette forhold modsvares af de utallige billeder, kalkmalerier, statuer og skæringer, der findes på dansk grund og som engang bør fortjene en fyldig omtale og/ eller en registrering. Her vil jeg imidlertid nøjes med at se lidt nærmere på Skt. Jacobi i Varde, hvor jeg fik et par timers pause på gennemrejse i januar, og dér fik bekræftet det gamle udsagn, ”at mindet

Er denne malm-døbefont i Sankt Jacobi Kirke i Varde en gave fra en lykkelig hjemvendt pilgrim?

er det eneste Paradis, som ingen magt nogetsteds kan drive os ud af".

Kirken har en støbt malm-døbefont, der fangede mig ind. Den var det eneste man reddede i 1439, hvor den gamle middelalderkirke brændte ned til grunden. Efter gammel katolsk skik og brug havde døbefonten sandsynligvis stået nede ved indgangen i vest, som et funktionelt "velkommen" til alle, der ønskede optagelse i menighedens fællesskab, og man havde kun nået at bære den ud, inden hele kirken styrtede sammen i flammerne.

Døbefonten har som dekoration to lange, sammenhængende linier med minuskelindskrift, der mere fremtræder som æstetik end kommunikation. Oversat fra latin står:

I det Herrens år 1437 på Skt. Georgs dag vil denne font være færdig til ære for den hellige jomfru Maria og til ære for apostelen Sct. Jakob i Varde.

Niels syntes således ikke bare at have støbt døbefonte, men også kirkeklokker, og dertil kom, at der tilsyneladende også stak en skolemester i ham. Han havde villet, at vi ikke bare nød at se på fontens skønhed og dekoration i de to bogstavbånd, men han ville også, at vi forstod, hvad der stod og kendte til dens forudsætninger. Derfor havde han støbt mellem ordene regelmæssigt små kors og lidt mere tilfældigt 6 små relieffer ca.5-6 cm høje; hertil kom yderligere 2 små relieffer i fontens kant. Disse 8 billeder viste sig ved nærmere eftersyn at være af-

støbninger af Pilgrimstegn.

Pilgrimstegn

Vi kender alle palmegrenen, korset, de korslagte nøgler og Ib-skallen som pilgrimsouvenirer fra de store valfartssteder, men vi ved også, at der fandtes mange andre og i et kolossalt antal overalt i Europa, hvor pilgrimme søgte hen.

Et pilgrimstegn blev stolt syet på tøjet/kappen/i hatten/på bagagen som bevis på, hvem man var, og hvor man havde været. Som dreng havde jeg det på samme måde med cykelvimpler, når sommerrejsen førte én til Skagen, Himmelbjerget eller Dybbøl. Vimpler, stokkemærker, emblemer, knapper ... og pilgrimstegn er af

Sankt Jacobi Kirke i Varde. Romansk kirke med sengotisk tårn indviet til Sankt Jakob.

samme væsen: Det *sande* bevis på, at man har været på rejse, været i det fremmede, og for pilgrimstegnet kom dertil også tegn på tro og fromhed, et tegn på ens livs højdepunkt, et tegn, ja, et PAS, der gav én let gang på jorden, og - håbede man, adgang til Guds rige engang.

I sidste nummer af vort tidsskrift skrev Nils Hartmann spændende om et pilgrimsmærke fra Præstø; men almindeligvis ved vi kun lidt om hjemsted, hvis det ikke er anført særskilt på mærket, for et billede af et kors, en kalvariegruppe, en figur, et dyr, en madonna, en prælat, en biskop m.m. kan pege i mange retninger og henvise til mange ukendte lokale forhold, og nemmere bliver det ikke med en datering, - ja, oftest bliver en præcis datering en umulighed. Det er på denne baggrund, at døbefonten i Varde bliver spændende. Når vi af indskriften får at vide, at fonten blev støbt 1437 og indviet på Skt. Georgs dag (den 23.april), så vil vi af fontens 8 pilgrimstegn kunne konstatere, hvilke tegn, der var "in", og hvor man havde været henne.

På Varde-døbefonten er indsat følgende tegn:

1. en kvinde, der læser, skriver, mediterer
2. en biskop med tiara og med to knælende pilgrimme ved siden
3. Maria med Jesusbarnet på armen, mellem træer - i en skov
4. - - - - , stærkt ødelagt og sjuksket støbt
5. - - - - , med en ændret indramning

6. en kamel med et kors på ryggen
7. en buste af en biskop
8. en mand med armene udstrakt, med krone, skæg, handsker, sko og kappe.

Som en væsentlig hjælp til at finde ud af, hvorfra de enkelte tegn stammer, har jeg i litteraturen opsøgt de mere end 50 danske kirkeklokker, hvor "Niels Klokkestøbere" i deres arbejde med støbning i bronzen har påført forskellige pilgrimstegn som dekoration i en slags faksimile-udgave (se fx F. Uldall: Danmarks Middelalderlige Kirkeklokker, 2.udgave 1982), og med udgangspunkt i amatørens vovemod prøver jeg at stedfæste de enkelte tegn.

1. en kvinde, der læser, skriver, mediterer

Uden støtte af en tekst under billedet af "den læsende kvinde" står vi her overfor et af de mest almindelige valfartstegn i Norden. Billedet forestiller Skt. Birgitta, men om det er Vadstena eller måske et af birgittinerindeklostrene i Maribo eller Mariager, kan vi ikke sige uden tekststøtte i tegnet.

2. en biskop med tiara og med to knælende pilgrimme ved siden

Uldall mener, at billedet af biskoppen i fuldt ornat kan være Nicolaus af Myra kendt af os som den, der senere bliver til "Julemanden". Det forekommer på ni klokker i DK og bl.a. på en nu omstøbt klokke på hvilken, man kunne læse:... *obaldo*..., så måske er biskoppen Skt. Theobald fra Thann i Elsass et bedre bud end Nicolaus. De

Er den indtegnede rute den, som blev benyttet af den lykkelige giver af malm-døbefonten? Måske var de 8 tegn hans personligt erhvervede pilgrimstegn, som han havde givet klokkestøberen til at udfærdige til en gave til Skt. Jakob.

to pilgrimme ved biskoppens fod understreger denne tolkning, idet St. Theobald var kendt som de nordiske pilgrimmes skytshelgen allerede så tidligt som 1437.

3, 4 og 5 Maria med Jesusbarnet på armen, mellem træer - i en skov, etc.

De 3 næste tør jeg ikke give noget egentligt bud på, da de alle er uden indskrift og Maria med Barnet op gennem middelalderen har haft et utal af parallelle fremstillinger.

6. en kamel med et kors på ryggen

Pilgrimstegnet fortæller os den kendte beretning om "Den korsbærende kamel", der fik lagt et kors med et kostbart relikvie fra det hellige land på sin ryg. Gud ville vise pilgrimme, der fulgte efter kamelen, hvor korset skulle stå. På Odilie-bjerget i Elsass, hvor kamelen stoppede, opførte de et kapel til Johannes Døberen og senere et kloster i Niedermünster. Alle der havde været fanger / fængslet valfartede hertil gennem hele middelalderen (Koster: Pilgerzeichen-Studien).

7. en buste af en biskop

Busten af biskoppen er ikke set andre steder i DK end i Varde. Men den er både kendt og elsket overalt i Tyskland, Holland og Belgien. Det drejer sig om Skt. Servatius fra Maastricht, hvis fest fejres d.13.maj. To engle bærer hans attributter, Peters nøgle, som han egenhændig i et syn havde fået af Skt. Peter, og hans bispestav, som han i egentligste forstand brugte til at slå de forskellige arianske

vranglærere med. Busten er billede på hans relikvie-gemme, som det så ud i Maastricht.

8. en mand med armene udstrakt, med krone, skæg, handsker, sko og kappe

Det ottende og sidste pilgrimstegn er pæredansk og rummer en både spændende, og tidstypisk beretning/fortællingen om den danske helgen Skt. Hjælper. Ved anden lejlighed vil jeg kunne vende tilbage til denne helgen, og jeg nøjes derfor blot her med at omtale Kliplev kirke, ca.12 km syd for Aabenraa og nær ved den gl. okse/hærvej. Gennem hele middelalderen var kirken et af de vigtigste danske valfartsmål med sit undergørende helgen-billede og sine to korsmesse-markeder. Den 3.maj på dagen for "Korsets Genfindelse" og den 14.september med "Korsets ophøjelse", og der kan ikke være nogen tvivl om, at det oprindelige pilgrimsmærke har været knyttet til Kliplev, med sin centrale placering i nord-syd retningen.

Hvorfor disse dekorationer?

Før jeg slutter af med et geografisk kort over ovennævnte valfartssteder kunne det være på sin plads at spørge: *Hvorfor Niels Klokkestøber valgte netop de 8 pilgrimstegn som dekoration på sin døbefont?*

Hvorfor brugte han masseproducerede pilgrimstegn, når hans døbefont i øvrigt viste, at han mestrede langt mere komplicerede teknikker?

Var der tale om "forhåndenværende søm" eller dovenskab eller spare-

hensyn eller tidsnød eller blot en tilfældighed?

Et enkelt svar gives nok ikke, hvis der overhovedet kan gives svar. Men en tilfældighed er jeg overbevist om IKKE kan komme på tale, dertil er en døbefont en for alvorlig sag.

Man kunne forestille sig, at Niels havde brugt de tegn, han mente bedst svarede til giverens ønske og holdning, eller han havde brugt de tegn, der betød mest for ham selv og hans gerning, eller han havde brugt de tegn, der forekom smukkeste i den helhed fonten udgjorde eller han havde brugt alle de tegn, som udgjorde den bedste beskyttelse for fremtiden, for såvel font (den overlevede da også branden 1439!), kirke og enhver, der kom i berøring med fonten. Faktisk tror jeg, at Niels Klokkestøber ikke fik lov til at bestemme alene, ja, måske slet ikke bestemte noget vedrørende de 8 små relieffer. Det gjorde bestilleren/sponsoren, for måske var de 8 tegn hans personligt erhvervede pilgrimstegn, som han havde givet Niels til at udfærdige til en gave til Skt. Jakob

Kik på et Europa kort med indtegnning, hvor 5 af de 8 små tegn hører hjemme.

Alle ligger meget præcis på vejen hjem fra *Santiago ad vejen over Vézelay*. Udrejsen var sikkert foregået ad Skt. Martins, Tours-vejen, som var oplagt for alle de nordlige pilgrimme, og nu skulle hjemturen bruges til nye

oplevelser – ad en ny rute. *Den antikke romerske vej til Arles* førte ikke hjemad, og hvorfor udsætte sig for den besværlige, vanskelige og vilde *Vejen mod Le Puy*.

Nej, valget har været nemt; med vinden og solen i ryggen er det overvejende sandsynligt, at hjemturen er foregået ad *Maria Magdalene vejen*, den grønne, milde, smukke vej med *Veselay som afslutning og bemærk!* kun ganske kort afstand fra Skt. Theobald i Thann, Elsass.

En gave fra en lykkelig hjemvendt pilgrim

Og alt dette får mig til at forstå, at døbefonten i Varde kirke var en gave fra en lykkeligt hjemvendt pilgrim, der kom fra Mariager nåede Santiago og på hjemvejen tilbage til Mariager bestilte den kostbare malm-døbefont med alle de glæder og oplevelser, han havde erfaret på sin hjemrejse indstøbt i fonten til velsignelse for kommende generationer i den menighed, der som den eneste på hele den jyske halvø bar JAKOB-navnet. Selv beholdt han kun sin Ib-skål til sit senere møde engang med Skt. Jakob.

"I begyndelsen var fortællingen", som Karen Blixen udtrykker det.

Om at vende hjem efter en længere pilgrimsvandring

- hvordan bevare det, der blev givet undervejs?

Af Anette Foged Schultz, medlem af foreningens bestyrelse og en af initiativtageren til pilgrimsvandringerne på Fyn.

Mon ikke det kommer bag på de fleste pilgrimme, der begir' sig ud på vandringen mod Santiago, at dét at nå målet - det at nå Santiago - ikke betyder, at man har nået vejs ende? Vandringen er ikke til ende dér. Tværtimod. I Santiago begynder vandringen hjem. Måske sker det kun i symbolsk forstand, for de fleste af nutidens pilgrimme vandrer ikke tilbage. De flyver eller kører i tog. Alligevel fortsætter vandringen hjem. For der er sket noget med én undervejs. Man er ikke mere den samme. Resten af livet vil man se sig selv som pilgrim – og livet som en vandring.

”Pilgrimmens” redaktør Bent Jul har bedt mig komme med nogle overvejelser om, hvordan vi som pilgrimme kan integrere de erfaringer og den erkendelse, som vi har med os hjem fra vandringen i vores daglige liv. Hvordan kan vi bevare det, vi får givet under vandringen? Det vil jeg forsøge at skrive lidt om, vel vidende at lige så forskellige vi er, lige så forskelligt vil vores udbytte af en vandring være, og lige så mange forskel-

lige måder vil der være at integrere det givne i det daglige liv på. Når jeg alligevel synes, at det gir' mening at tage opgaven på mig, skyldes det den erfaring, at så forskellige vi end er, så giver den lange pilgrimsvandring erfaringer, som ofte har fælles træk. Måske vil vi udtrykke det, vi erfarer forskelligt - afhængig af vores baggrund og religiøse/kirkelige ståsted. Men grundlæggende giver pilgrimsvandringen erfaringer, som vi godt kan give en ”fællesnævner” – og som vi derfor også kan tale om, hvordan vi integrerer og bevarer på vores videre vandring i livet.

Hvad er det vi får med os hjem fra en vandring?

De fleste pilgrimme, der vandrer den lange vej til Santiago gør religiøse erfaringer. Erfaringer, der har med tro og bøn at gøre. Vandringen kan blive en ”vej til dig selv”. En vej, som du kan finde mod til at gå i kraft af din tro og med bønnen som en daglig del af vandringen.

At blive sig selv er en lang og aldrig afsluttet proces, tror jeg. Den har at gøre med grænser. Der hvor din grænse går, der står du skarpt aftegnet, som den du er. Det er ved din grænse, du må gi' op! ”Der er grænser for, hvad jeg kan klare!” – siger man. Og på grænsen for, hvad jeg kan klare defineres jeg som menneske.

Kunstneren Arne Haugen Sørensen har her udført et billede af en vandrende pilgrim. Ser han frem eller ser han tilbage?

Der er også grænser for hvad jeg vil, og hvad jeg tør! Også denne grænse giver mig identitet. Når du når ud til din grænse, kommer du til dig selv - *bliver* du dig selv. Lidt mere hver gang!

På pilgrimsvandringen bevæger du dig i livets grænseegne. Og det er her du konfronteres med dig selv. Det er samtidig hér du møder Gud. For når du har nået din grænse, når du ikke kán mer', da er det, du rækker ud efter Gud i bøn. Ber' om hjælp til dét, du ikke selv magter.

Bønnen har sin plads, sin funktion i afmagten. Og i afmagt kómmes du af og til på din vej mod Santiago. Vandringen kræver så meget af dig både fysisk og psykisk, at du kommer "til kort". Det er åbenbart ikke det værste, du kan komme – selvom de fleste af os helst vil undgå situationer bestemt af afmagt. Men det er altså hér mødet med Gud finder sted. Og det er hér, det sande møde med din medvandrers/dit medmenneske finder sted. Dér, hvor du står blottet for alle pæne facader. Dér hvor du viser den anden, hvem du ér. Dér kan mødet finde sted.

At nå ud til sin egen grænse er derfor en meget væsentlig erfaring på vandringen. Jeg tror, at når der udenfor Santiago findes et sted, der hedder Finisterre (det er latin og betyder "verdens ende"), og når der findes et sted med samme navn uden for flere pilgrims mål i Europa – bl.a. udenfor Nidaros i Norge, så skyldes det, at

netop dét at nå til grænsen fysisk og psykisk er en uadskillelig del af processen under vandringer. Det har de vidst langt tilbage i tiden, dengang de gav stederne deres navne.

Det er ved grænsen mødet med Gud finder sted, sagde jeg. Vi skal ud i livets grænseegne for at møde Gud. Det er bla. derfor vi så sjældent oplever mødet derhjemme, hvor vi lever trygt og sikkert og godt. Her er der som regel langt til afmagten. Her er der altid et sikkerhedsnet. Her er der intet at frygte. Det er i hvert fald, hvad vi kan bilde os selv ind i trygge og kendte omgivelser.

Af og til møder jeg mennesker gennem mit arbejde, der når helt ud til grænsen. Der hvor de pludselig er udsat for store tab og bliver skubbet helt ud til kanten, hvor de kan stå og se ned i afgrunden. Der hvor vi oplever hvor sårbart og udsat vores liv egl. er. Også her åbnes man for mødet med Gud. Her rækker man ud efter hjælp i bønnen – og får den. Erfaringen af at få hjælp, at blive bøn hørt, at finde de fornødne kræfter til ”livsvandringen” udenfor sig selv findes her i livets grænseegne.

Det siger noget om Gud og om os. At når mødet med Gud finder sted, så er det når vores sind åbnes for dette møde. Som kristne tror vi på at Gud er alle-steds-nærværende. Altså kan mødet med ham finde sted hvor som helst og når som helst. Når vores sind er åbent til det.

Hvordan bevare det, vi får givet under vandringer?

Vandringen åbner os for dette møde. Og vandringer er ”et rum” der – når vi først har lært det at kende – altid er vores mulighed. Vi kan igen og igen vende tilbage til det. Også herhjemme. Retræte er et andet ord for ”rummet”. Med til vandringer og retræters rum hører bønnen og fordybelsen. Og netop bøn og tid til fordybelse er væsentlige faktorer, når vi taler om hvordan vi kan bevare det pilgrimsvandringen gav os undervejs. Den fred i sindet. Den tillid til at Gud går med – uanset hvor jeg går – så er han nærværende i mit liv og bærer med på mine byrder. Giver mig kræfterne til at gå igennem dét, som jeg ikke selv magter. Det, som jeg ikke kan se mig ud af – det viser han mig en udvej for.

Vandringen giver frihed. Frihed til at være den jeg er. Og friheden findes i troen på, at dén Gud der har givet mig livet, ja, som fortsat giver mig liv og ånde hvert øjeblik, dén Gud er kærlighedens Gud. Vi kender ham i Jesus Kristus, og fra ham får vi besked: ”Du er elsket, sådan som du er!”

At høre den besked, det gode budskab, evangeliet, og at tage det til hjerte, som noget der også gælder mig, det er at finde tilbage til den frihed, som jeg fandt undervejs på min vandring. Der hvor mit sind var åbent for Guds ord til mig. Det er et kristent menneskes frihed, at jeg kan være til i denne verden, som den jeg er, og til lige vide at jeg kan være her med glæde over det sind, den krop og det

fællesskab, jeg er sat ind i.

Friheden underbygges tillige af enkelheden under vandringen. At jeg næsten ingenting behøver – materielt set. Jeg kan leve og være glad uden det store ”udstyr”. Det der er afgørende for min glæde er fællesskabet med de andre på vejen og kontakten til Gud.

Efter endt vandring

Vi er ikke de samme når vi kommer hjem, som da vi vandrede ud. Pilgrimsvandringen gør noget ved os. Selvfølgelig ændres. Oplevelsen af verden omkring os ændres. Vi er blevet bedre til at skelne mellem hvad der er væsentligt, og hvad der er uvæsentligt i livet. Mange af os drog ud på en længere vandring, da vores liv var gået i stå. Låst fast. Vi gik for at finde en ny retning i livet. Vi gik for at finde glæde og nyt liv. Vi gik for at overvinde os selv – komme ud til grænserne i tilværelsen. Stå blottede for Gud og for os selv. Vi gik for at se livet og os selv tydeligere. Vi gik for at komme til at leve mere ”sandt”.

Under vandringen åbnedes mange nye veje. Vi så mulighederne, og vi blev stærkere. Vi fandt modet til at følge nogle af de veje, vi blev vist. At fastholde det mod. At bevare freden i sindet. At leve i tillid og tro. At blive i friheden og turde være sig selv midt i omverdenens krav og forventninger. At forblive åbne for livet, som det kommer til os hver dag. Det står for mig som noget af

det vigtigste, jeg fik med mig fra vandringen – dét, som jeg gerne vil omsætte og realisere i min dagligdag. Og det kan jeg kun ved at give mig selv tid og rum til bøn og fordybelse. Ved igen og igen – at begi mig ud på vandring. Bryde op fra det kendte og trygge og følge nye veje. I tillid til Gud og i tillid til medmennesket. Vejene behøver ikke at være Camino de Santiago eller pilgrimsleden til Nidaros. Det kan også være vejen ind til det menneske, som jeg møder i morgen. At jeg i mødet med ham bevarer mig selv som pilgrimmen. Pilgrimmen der er en fremmed i verden. Pilgrimmen der er undervejs – i bevægelse. Pilgrimmen der er åben og lader sig bevæge af det menneske han møder.

Nogen opskrift på hvordan vi bevarer det vi fandt undervejs er det vist ikke! Og så alligevel: Hold jer gående! I bevægelse! Giv jer selv åndehuller og pauser fra hverdagens fortravlethed. Hold fast i bønner: ”Herre Jesus Kristus ske din vilje!” undervejs. Hold fast i tilliden til at Gud selv går med os! Så er vi godt på vej. Godt på vej til at bevare det vi fik givet på vejen til Santiago.

En Maria-vandring i Auvergne i Syd-frankrig

Det interessante er, at når den planlagte tur bryder sammen og alt tilsyneladende ligger i kaos, så har det spirituelle de største muligheder for at træde tydeligt igennem. Jeg er overbevist om, at en Maria vandring er hele turen, uanset hvilke uheld, fejltrin, svedeture og vanskeligheder man løber ind i. Mine egne oplevelser med uheld, ændrede planer og Maria-energien har i hvert fald givet mig den erfaring.

Af Kirsten Mandøe

Sidst på foråret først på sommeren 2003 tog min kæreste og jeg sydpå til Frankrig i bil for at vandre en Mariatur i Auvergne, et område, der er kendt for sine sorte madonnaer (romanske madonna-statuer ofte med sort ansigt). Tidspunktet for vandrinen havde vi valgt til først på sommeren for at undgå den Sydeuropæiske hede, der oftest kendetegner klimaet længere hen på sommeren.

Vi skulle starte turen i Clermont-Ferrand på stedets største vulkan - Puy de Dome - en vulkan, der dominerer hele området. Derfra skulle vi gå til flere af de steder, hvor Auvergne's Madonnaer har til huse. Landskabet er karakteristisk ved at være et gammelt vulkanområde, hvilket ses tydeligt med de kegleformede bjerge, hvor

toppen er en større eller mindre fordybning. Landskabet i Auvergne er af en sådan karakter, at man let får den tanke at vandre i Jomfru Maria's have.

Varmen tærede

Vi begav os som sagt på vej. Allerede den første dag kunne jeg mærke, at det her ville blive varmt. Heden steg og steg dagen igennem, og da vi nåede til bestemmelsesstedet, var jeg færdig. Heden kom fra jorden, fra himlen, fra stenene, fra husmurene - alle vegne fra. Og så var der ikke plads til os på det herberge, vi først nåede frem til. Vi måtte gå 1½ km længere - intet at regne for en kølig morgenstund, men for mig var det de længste 1½ km jeg nogensinde har gået. Jeg var grædefærdig af varme, af irritation, af min kærestes forsøg på at give gode råd.

Samtidig havde jeg dagen igennem bedt den kendte Maria-bøn:

*Hil dig Maria
fuld af nåde
Herren er med dig
Velsignet er du blandt kvinder
og velsignet er dit livs frugt, Jesus
Hellige Maria- guds moder
bed for os syndere
nu og i vor dødstime.*

Det fortsatte på den måde hele den første uge af vores pilgrimstur. Jeg startede på en frisk hver morgen, men allerede ved 10-tiden begyndte varmen at gå mig på. Der var faktisk hede­bølge i Frankrig allerede på det tids­punkt, selvom meldingerne om de voldsomme konsekvenser af heden først begyndte at komme senere på sommeren.

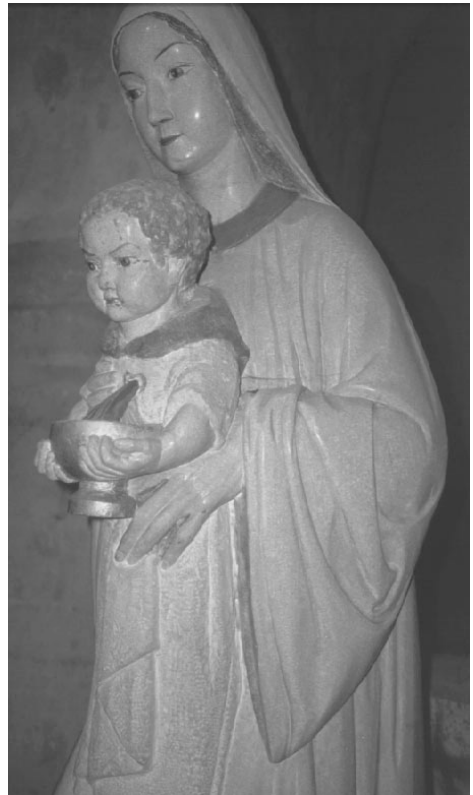
Afmagt og irritation

Jeg var så træt af heden og så irriteret, at jeg med jævne mellemrum havde mest lyst til at sætte mig ned og skrig­e - bare skrig­e min afmagt op mod him­len. Heldigvis holdt vi fast i at bede en Maria-bøn hver gang vi kom forbi et crusifix på vejen, så min elendighed og Maria-energien hele tiden mødtes og blev holdt op mod hinanden.

Havde det ikke været for formålet med turen, havde det været menings­løst at vandre af sted med oppakning i Sydfrankrig under en hede­bølge. Nu mødtes min afmagt og irritation flere gange dagligt med Jomfru Maria's kosmiske nænsomme allestedsnærvæ­rende væsen. Jeg havde ikke på davæ­rende tidspunkt voldsom megen kon­takt med nænsomheden, dertil var af­magten og irritationen for stor. Jeg var dog hele tiden klar over, at den var til stede.

Projektet styrter sammen

Efter en uge vendte vi tilbage til Clermont-Ferrand, hvor vi havde par­keret bilen på en parkeringsplads ved opstigningen til Puy de Dome. Planen var at vi ville køre ned til Jakobs-ve-

Den moderne Madonna med Jesusbarnet. Den står i krypten under den romanske kirke i Issoire. Den er bygget på et gammelt kult­sted fra Romertiden. I middelalderen blev der opført et stort kloster, som imidlertid blevet ødelagt under de mange religionskrige. Men krypt og kirke anses som en af Frankrigs smukkeste. (Foto Bent Jul).

jen for at vandre nogle dage over den flotte højslette over Aubrac. Bilen stod der endnu. Den startede uden besvær. Vejret var trykkende og overskyet, men for en gangs skyld udholdeligt. Det trak op til et sydeuropæisk tordenvejr. Det kom, da vi havde kørt nogle få km ned ad bjerget. Vi så en tankstation og blev enige om at tanke der, før end tordenvejret blev endnu voldsommere. Det var først på aftenen. Vi havde været undervejs hele dagen og var trætte. Jeg kørte ind på tankstationen og hen til skiltet med Gas-oil. Tankede, betalte og kørte videre ned ad bjerget.

*Til din beskyttelse tager vi vores tilflugt,
hellige Guds Moder !
Vend dig ikke bort fra os,
når vi anråber dig i vor nød,
men fri os altid ud af alle farer
du herlighedsfulde velsignede Jomfru.*

(Anonym med rødder tilbage til det 3. årh.)

Bilen begyndte pludselig at opføre sig mærkeligt. Den skrattede og lød forkert. Jeg måtte køre ind til siden af den stærkt befærdede ringvej og stoppe motoren. Efter kort tid gik det op for mig, at jeg havde kommet benzin på dieselmotoren. Der havde været to pumper - en med sort håndtag og en med grønt. Jeg havde taget det grønne.

Herefter fik turen en helt anden retning end den planlagte.

Spontan hjælpsomhed

Vi begyndte blot at gå i en eller anden retning, for vi skulle jo finde et hotel til natten. Vi kom forbi en meget lille bar, gik derind og fortalte om vores situation og spurgte, om de kunne vise os vej til et hotel. En helt usandsynlig venlig ung mand sagde, at han ville køre os til et hotel. Han gik med ind på hotellet, så han kunne køre os til et andet, hvis de ikke havde plads der. Han forsikrede os om, at han ville blive ved, indtil vi havde fundet et hotel.

Jeg blev bevæget over den spontane venlighed og hjælpsomhed vi her mødte.

Resten af aftenen og næste formiddag gik med telefonsamtaler til forsikringsselskabet i Danmark og et transportfirma og et værksted i Clermont-Ferrand. Alt forløb gnidningsløst, og jeg fik igen en bevægende oplevelse af, at mennesker, man møder på sin vej, er venlige og hjælpsomme.

Mange bønner – ny rytme

Da Clermont-Ferrand ligger i en stor, varm og vindstille dalsænkning, blev vi enige om at tage lidt udenfor byen - i S-togs afstand. Vi tog til en lille stationsby ved navn Issoire, hvor en romansk kirke er restaureret med de oprindelige kraftige rødbrune farver. To meget smukke og karakteristiske Maria-statuer - en i koret og en i krypten.

En af de romanske jomfruer fra middelalderen som blev besøgt på første del af pilgrimsturen. Den står i Sct. Naictaire og kaldes Vierge du Cornadore.

ten findes her. Vi tilbragte to dage med mange timer i kirken og mange Maria-bønner- både sammen og hver for sig i stilhed.

Alt dette bevirkede, at jeg kom ind i en helt anden rytme og et andet nærvær. Væk var heden, da Issoire ligger højt og derfor har lidt mere vind, væk var irritationen og væk var afmagten. Ængstelsen for om bilen overhovedet kunne laves og om det ville blive alt for dyrt var dog hele tiden nærvæ-

rende. Så let skulle jeg heller ikke slippe.

Bilen var færdig 3 dage efter - hen på eftermiddagen. Den var blevet blæst igennem for benzinrester, nogle filtre var blevet skiftet og det hele kostede 150 euro. Igen fik jeg den fornemmelse, at verden er venlig, og mennesker imødekommande. Denne venlige imødekommenhed fra andre mennesker er dybt bevægende, når man samtidig mærker

Marias nærvær. Det er livsbekræftende.

Fortsættelsen

Vi kørte herefter til Aubrac for at tage den sidste del af den planlagte pilgrimsvandring. Vi overnattede og startede på vandring igen fra tidlig morgen. Her var der køligt, som i Danmark på en høj klar sommerdag ved Vesterhavet, hvor vinden suser en anelse. Min evne til at gå viste sig at være helt intakt, og det var en stor glæde og tilfredsstillelse for mig og endnu engang megen bevægelse og taknemmelighed.

Vi havde planlagt at ”stoppe” tilbage til bilen den følgende formiddag. Der var imidlertid en kirke og et par minde-mærker vi gerne ville se, så det blev omkring ved middagstid inden vi kom ud på landevejen. - ingen biler overhovedet - vi var startet netop som den franske middagspause var i gang, så alle var hjemme for at spise og sove. Vi gik af sted - stadig ingen biler. Der kom en enkelt. Det var en taxa med plads til 8 personer. Den kørte os gratis de første 20 km . Vi gik videre derfra. Igen ingen biler overhovedet. Så igen en taxa med plads til 8 personer. Også den stoppede og tog os op. Han skulle præcis det sted hen hvor vores bil holdt. Jeg fortalte ham, hvor glad jeg var for at han havde taget os op. Han svarede med ordene “ Je ne suis qu’heureux de vous aider” - ”Jeg er blot lykkelig for at kunne hjælpe jer”. Også her blev jeg dybt bevæget - eller igen - tårerne løb af sig selv.

Pointen er, at når alle planer og projekter styrter sammen, når alle formål og forestillinger om, hvordan en pilgrimstur vil forløbe, bliver gjort til skamme, først da bliver der plads til det egentlige. Først da har Jomfru Maria, dette nænsomme og nærværende energifænomen, mulighed for at komme til stede. Det åndelige vil os så gerne, men vi skal være parate til at modtage det. For mit vedkommende åbnede det sig først efter en uge med irritation og afmagt og en enkelt begivenhed på en tankstation med totalt mangel på nærvær.

Den var der også på den første del af turen. Jeg bad til den, men var ikke i kontakt med den på samme måde som efter uheldet.

Vi havde planlagt en Maria-tur, som så helt anderledes ud.

Alt hører pilgrimsturen til

Jeg er overbevist om, at en Maria vandring er hele turen uanset hvilke uheld, fejltrin, svedeture og vanskeligheder man løber ind i. Det interessante er, at når den planlagte tur bryder sammen og alt tilsyneladende ligger i kaos, så har det spirituelle de største muligheder for at træde tydeligt igennem.. Mine egne oplevelser med uheld, ændrede planer og Maria-energien har i hvert fald givet mig den erfaring. Også det er jeg meget taknemmelig for.

En pilgrims lykkelige genvordigheder

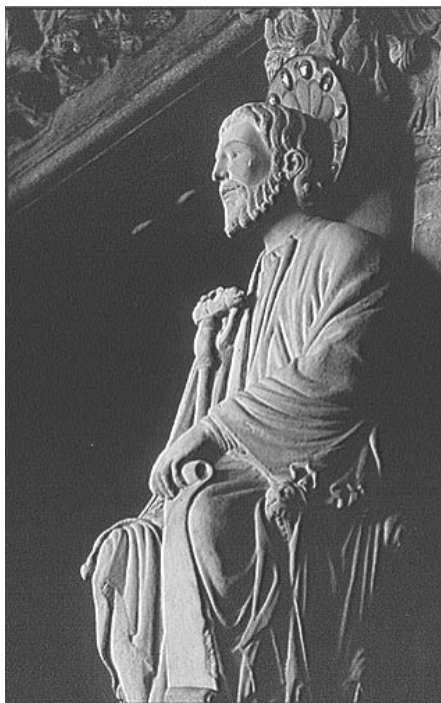
Når eksistensen er på spil og livets situation ændres, trænger det spirituelle sig på. Forfatteren fortæller om mange strabadserende hændelse før og under den første pilgrimstur. Vanskelighederne startede allerede hjemmefra, men sluttede med indsigter, der positivt ændrede tilværelsen og livet. Så det endte lykkeligt. Det blev ikke den sidste pilgrimstur.

Af Jan Muller

På grund af en voldsom ændring af min livs situation, havde jeg egentlig besluttet, at skulle ligge på stranden i 2-3 uger i Tyrkiet og hvile ud. Men da jeg inden for kort tid mødte 2 meget venlige damer, som gjorde mig opmærksom på Shirley Mac Laines bog "Camino", ændrede jeg kursen til Syd Frankrig. Efter at havde læst bogen inden for 1 ½ uge i slutningen af september 2003, tog jeg direkte til St. Juan Pied de Port. Desværre fik jeg en mindre positiv oplevelse af den hjælp, der var blevet sat mig i udsigt at kunne få fra den danske Camino forening. For der var INGEN hjælp herfra, ej heller venlighed. Men jeg fandt min vej til St. Juan Pie d. P. Jeg tog et fly fra København til Madrid og videre til Pamplona.

Genvordighederne fortsætter på turen

Næste dag mødte jeg 2 søde span-

Jakob på portalen i katedralen i Santiago.

ske fyre, som kørte med mig i taxa til Ronchevalles. Derefter kørte jeg videre til St. Juan Pied d. P. Her blev jeg modtaget fantastisk godt, og fik en god snak med en pilgrims ven, som viste mig vejen til deres herberg. Jeg var meget nervøs, da jeg kun havde trænet 4-5 gange rundt om Hillerød Slot sø, og troede dermed jeg var klar til den store Camino tur. Ups!

Heldigvis mødte jeg en venlig tysk dame, som først havde gået fra Bodensee, og nu skulle hun forsætte Camino turen. Så man kan sige, at hun havde meget erfaring. Vi startede den 1. oktober ca. kl. 12.00 fra St. Juan Pied. Og efter kun en time var jeg fuldstændig færdig. Heldigvis var der et lille herberg efter 5-6 km, og her stoppede vi. Næste dag gik vi gennem Pyrenæerne, som var fantastisk hårdt. Men det var også en stor oplevelse, og da jeg var på toppen med udsigt over Ronchevalles, følte jeg mig stærk som en okse.

Efter 3 dage havde jeg et stort hul på højre fod, som gjorde meget ondt. Heldigvis var der altid venner, som vil hjælpe en. Og disse venner mødte jeg adskillige gange undervejs. I løbet af de 6 ½ uge, jeg gik Camino ruten, havde jeg store problemer med mine fødder, ben, ryg. Midt på min ryg havde jeg efter 3 dage et stort hul. Det viste sig, at min nye rygsæk havde en bøjle, som var monteret forkert.

Fem dage med eftertænksomhed og god behandling

Mit ben var efter ca. 2 ½ uge fuldstændig blokeret, da jeg havde drukket for lidt vand samt gået med for stramme snørebånd på mine sko. Desuden havde jeg hele vejen vabler under min fod. Da mit ben var så blokeret, at jeg ikke kunne gå, lå jeg i 5 dage i Carrion d. l. Condes i St. Claire herberg på et enkeltmands værelse, og det var perfekt. Her kunne jeg komme til mig selv, og

mærke efter hvorfor jeg skulle ligge her. Derefter kom jeg til behandling hos fysioterapeut David i Leon. Han er en kanon fyr, og er selv en Camino pilgrim. Han arbejder også i Sahagun. Hvis nogen af jer ønsker at få hans adresse, kan I bare mail til mig.

Fra nederlag til sejer

På den sidste del af Caminoen var der en del herberger, som var lukket. Og dem som var åbne havde et lukket køkken. Nogle af barerne var også lukket. Vejret var i gennemsnit ok på de 6½ uge. Jeg oplevede selv nogle få dage med regn. Og på vej til O Cebreiro gik jeg i regn, storm og de sidste 2 km i sne storm. Men da jeg nåede toppen, følte jeg det som en kæmpe stor sejr. Og det var disse sejre, som holdt mig på benene hele tiden, da jeg gerne ville have flere af dem.

Var det hårdt? JA!

Gør jeg det igen? JA!

Den personlige og spirituelle oplevelse, som jeg fik på denne tur, har ændret min tilværelse og mit liv. At møde de søde og dejlige mennesker fra hele verden og føle sig som en stor familie er fantastisk. Og det er her, som et godt råd jeg fik engang:

At kunne være sammen - alene.

Jeg håber, at have inspireret de tvivlende, og glædet de rutinerede Camino venner.

Om at gå som pilgrim – i Spanien og på Hærvejen

I Spanien hjalp vi hinanden. Manglede én brød, kom en anden med sine sidste 15 cm. flûte. På Hærvejen går jeg alene og har kun tegnene fra Gud at rette mig efter.

Af Annegrethe Jørgensen

I Spanien hjalp vi hinanden. Manglede én brød, kom en anden med sine sidste 15 cm. flûte. Var der brug for nogle at snakke med, fordi vejen var lang og vablerne mange, kom man uvægerligt til at slå følge med en pilgrim, der havde trøstende ord og gode råd, som kunne hjælpe. Det var den ægte menighed efter forvillede fra de første kristne. De færreste af os anede det, alle blev påvirkede og fik en vandretur som aldrig før.

På Hærvejen går jeg alene og har kun tegnene fra Gud at rette mig efter. Synd for dem, der tror på den fjerne Gud. Jeg får allerede den første dag et vink med en vognstang om, at Han er med mig, og glæder mig over det i stort og småt på resten af turen. Hans nærvær i det rige aftenlys - udover vidtstrakte stubmarker, ind mellem mørket under graner. Hans nærvær, når det, der ellers kunne være blevet til to timers stressridt

langs en vej med hensynsløse biler, bliver til glad fugleflugt, fordi jeg beder Jesusbønnen, mens jeg går.

Det er hårdt at gå i Spanien, men også bekvemt, fordi vejen er toptunet med kort, pile og her-berger. Her i Jylland er det ”back-to-basics”. Ingen kilometerangivelser på vandreruten, svært at planlægge sig hen til dagligvarebutikker, nødvendigt indimellem at stå med hatten i nden og bede om natlogi. Men jeg klarer det med Guds hjælp – og vender tilbage til hverdagen med den erfaring.

Hærvejen har også sine hellige steder, som særligt lokker pilgrimmen. Gamle og nye kirker. Helligkilderne, som nogle steder stolt udpeges, mens de andre steder skamfuldt forties. Kilder, som stadig vælder frem af jorden her på højderyggen. Den store sten, som blev båret med af isen. Enhver må finde sit eget vigtigste sted, for mig blev det Jelling med den lille mirakel-rude, der lover liv og genopstandelse. Og Harald Blåtands dåbsattest med Kristusfiguren i en sammenhæng, der minder os om noget vigtigt.

Der er kraft i troen. Det var ikke for ingenting, at Han sejrede, også her i det kølige Norden.

Til Santiago uden at miste havet af syne

Den grønne Camino del Norte forløber langs Spaniens nordkyst mellem Irún og Ribadesella. For at fejre Xacobe 2004 kunne pilgrimmen vælge en gammel rute langs den cantabriske kyst.

Peter Brun Madsen, som er en erfaren pilgrimsvandrer, har under sin sidste ferie i Spanien studeret Camino del Norte samt øvet sig i at forbedre sit spanske. Det har han gjort ved at oversætte en artikel fra avisen El País, så foreningens medlemmer kan få et alternativ til den mest kendte pilgrimsvej, Camino Francés, og dens fasttømrede historie.

Af Paco Nadal, oversat af Peter Brun Madsen

Hvor mange veje fører til Santiago? Lige så mange, som der er vandrere. Men historiens vægt og trykket af millioner og millioner af fodtrin gør Camino Francés gennem lavlandet i Navarra og Rioja og den uendelige slette i Castilla y León til den mest befærdede, den officielle Camino. Men fanget mellem folderne i de cantabriske bjerge, skjult mellem græsgange i Extramadura eller fortabt i de portugisiske dale findes mange andre caminoer, et virvar af jakobsveje, som har kendt pilgrimmenes færd siden middelalderen.

Den mest omtalte af disse sekundære ruter er måske Camino del Norte, pilgrimsspolet som fra den fransk-spanske grænse ved Irún trænger ind langs hele Cornisa Cantabrica ("den cantabriske gesims"), klistret til de lunefulde kystrelieffer tæt ved havet, for at nå frem til Santiago, imprægneret med salte dufte og mågernes skrig. For nogle er det oven i købet den ældste vej til Compostela, for i pilgrimsvæsenets begyndelse, da den iberiske halvø praktisk taget var i muslimernes vold og da der var stor usikkerhed knyttet til de øde ruter, var der ikke mange alternativer til at følge kysten tæt, rejse så nordligt som muligt og søge sikkerhed i de kringledede bjergkløfter.

I dag er det en almindelig opfattelse, at Camino del Norte i løbet af det 14. århundrede efterhånden gik af brug og havde mindre betydning målt i antal pilgrimme end Camino Francés på grund af sine ekstreme højdeforhold og fravær af store beboede områder. Et fjendtligt landskab, som imidlertid i dag opleves anderledes positivt, og det betaler sig at tåle anstrengelserne i bytte for at genvinde den mulighed for selvindsigt, som overbelægnen på Camino Francés desværre forhindrer. Takket være århundreders glemsel kan man nu få den behagelige følelse af at rejse i ensomhed tilbage og bruge sine kræfter på at søge stilhed

To pilgrimme på Camino del Norte fotograferet af El Pais.

frem for at tilkæmpe sig en plads på et herberg.

Camino del Norte begynder på den iberiske halvø ved grænseovergangen ved floden Bidosoa, som pudsigt nok kaldes Santiagobroen, den første reference til Jakob og en rute på næsten 800 km, overstrøet med kapeller indviet til apostlen, muslingeskaller udsåret i søjlegange og vidnesbyrd om de vejfarende i en bro, en sten eller et stednavn. Efter Irún viser de gule pile vej til bjerget Jaizquíbel og derfra, ved Pasajes udmunding, den første store naturlige hindring blandt mange indtil Santiago. I dag, som i århundreder, krydses den ombord på en båd fyldt med kvalme og melankoli.

I den første større by på ruten, San

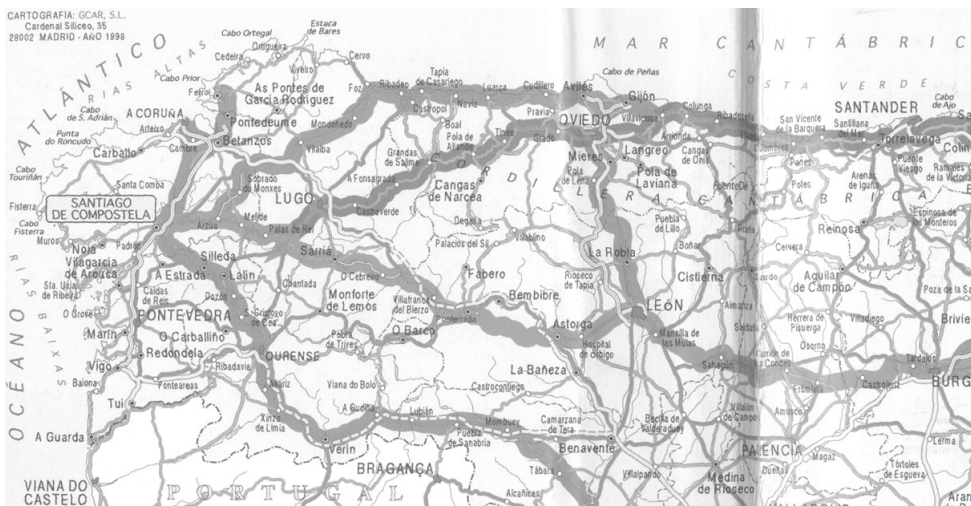
Sebastián, er der ikke mange referencer til Santiago, og vandreren lister sig igennem uden at ænse dens eksistens. Men når man kommer til den næste storby, Bilbao begynder vidnedsbyrd om pilgrimsverdenen at vise sig. Ankomsten finder sted via Begoña-basilikaen, den samme rute og port ad hvilken de vejfarende i middelalderen fik adgang til byen og som fører til katedralen som er viet til Santiago og som har bevaret den store gotiske søjlegang under hvilken fortidens pilgrimme sov.

Uvejsomme etaper

Forløbet af Camino del Norte gennem baskerlandet fremkalder modstridende følelser. På den ene side er det trist at opleve forladtheden i dette område, hvor skiltningen og de gule

CARTOGRAFIA: GCAR, S.L.
Cardenal Silioco, 35
28002 MADRID · AÑO 1998

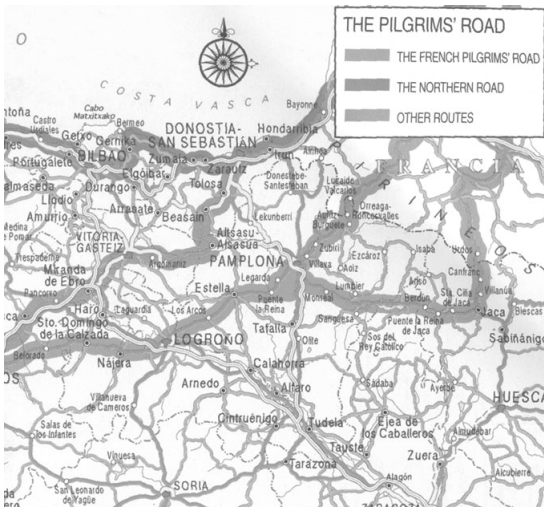
pile vedligeholdes takket være de anonyme kræfter fra foreninger af pilgrimsvenner, og at der ikke findes anden gæstfriheden og husly end hvad der tilbydes af munkene i Cenarruza klostret. På den anden side fornøjelsen ved at kunne nyde nogle af de smukkeste og mest uvejsomme etaper på hele den eventyrlige tur til Compostela fra nord, på tværs af de mest afsides bjerge i Guipuzcoa og så fascinerende havlokaliteter som Getaria, Orio, Zumaia eller Portugalete.

Heldigvis forbedres faciliteterne efterhånden som man kommer frem. I Cantabrien støder man på de første herberger for pilgrimme, endnu meget spredt og af varierende kvalitet, men i det mindste begynder pil-

grimmen at føle trøst ved at få følgeskab. Sporet i Cantabrien følger hele tiden kystlinien uden at miste denne uendelige og blå reference, bortset fra de få tilfælde, hvor man må krydse dybe fjorde. I gamle dage foregik det med båd, men i dag, hvor ingen rejser til fods, må man via store omveje finde den første store bro over fjorden. Det er tilfældet ved fjorden Arena, som i århundreder har været besejlet af en pram ejet af familien Calderón (den familie Calderón de la Barca hvor et af medlemmerne, Pedro¹, opnåede at blive den spanske guldalders største skuespilforfatter).

Men Cantabrien har mange andre herlige øjeblikke til pilgrimmene, 1 Pedro Calderón de la Barca, 1600-1681.

Camino del Norte er den "vej" der er indtegnat langs den spanske kyst. Den er omtalt her i artiklen. Den mest befærdede pilgrimsroute ses midt i landkortet og kaldes Camino Francés.

som ankomsten til Santander i en *pedreñera*, skibet som forener Somo med hovedstaden og som afværger en lang omvej langs bugten; strækningen gennem Santillana del Mar y Comillas, byer mættet med historie og vidunderlige bygninger, eller synet af de fjerne sneklædte tinder i Picos de Europa, hvis nærhed varslers fjorden Tina Mayor. Og efter udmundingen overgiver Cantabrien sporet til Asturien, og pilgrimsfærdens går nu for alvor ind i et territorium intimt forbundet med jakobs-traditionen, og desuden bemærker man en uventet forøgelse af antallet af herberger, tilstrækkeligt til at man kan regne med en seng og et varmt brusebad ved enden af etappen. Et område, hvor desuden den præ-romanske stil blev født, den mest op-

rindelige kunst på Camino del Norte, som den romanske på Camino Francés, med kirker så enkle som dem i Priesca eller San Salvador de Valdediós, som fører vandrigen mod portene til Oviedo, den mest "jakobske" på denne kyst-rute.

Den ældgamle Vetusta blev selv mål og ikke kun mellemstation for den folkevandring som foregik på de middelalderlige camino'er i store dele af Europa. Siden senmiddelalderen har pilgrimsvandring til San Salvador katedralen i Oviedo – i hvis helgenkammer der opbevares forskellige hellige relikvier – ændret sit motiv til besøg i det asturiske kongedømmes hovedstad. Derfra siges, at "den som tager til Santiago og ikke til Salvador

besøger tjeneren, men glemmer sin herre". For mange var dette en station mere på pilgrimsrejsen til Santiago de Compostela, men andre satte sig det oven i købet som mål, som det var tilfældet for mange leonesiske og castilianske konger, fra Fernando II af León til Alfonso XI af Castillien. Fra Oviedo udgik desuden den første anerkendte pilgrimsfærd, som nåede frem til apostlens grav. Den fandt sted i september 829, da kong Alfonso II "den kyske", som havde hørt om gravstedets tilsynekomst, satte hele sit hof i bevægelse og flyttede til de bakker, som i dag er Santiago de Compostela, for personligt at få budskabet bekræftet. Derfor kendes afsnittet mellem Oviedo og Santiago som Camino Primitivo, altså den som med sikkerhed kan betragtes som den ældste pilgrimsvej til Compostela.

Ad gamle brolagte veje

Til denne udflugt har den kyske konge brugt den landevej, som siden romertiden forbandt Asturien med Galicien, ad en gammel stenbrolagt vej som passerer Grado, Salas, Tineo og Pola de Allanda for at nå Galicien ved A Fosgada og krydse floden Miño ved Lugo. Nøjagtig den rute, som i dag følger Camino del Nortes gule pile.

I Melide forener Camino Primitivo sig til sidst med Camino Francés og den strøm af vandrere, som er kommet denne vej fra Roncesvalles og overskygger den fred og ro, som har indhyllet dem som har vandret ad Camino

del Norte. Men næsten ingen har tid til at tænke på denne lille ubehagelighed. El Pórtico de la Gloria venter efter to dages vandring, og nærheden af Santiago vækker begejstringen i enhver.

Artiklens forfatter, Paco Nadal (*Murcia 1960) har skrevet tre guider om ruter til Santiago: El Camino de Santiago a pie, La ruta de la Plata a pie y en bicicleta og El Camino de Santiago del Norte. Forlag: El Pais-Aguilar

Oversættelse: Peter Brun Madsen
Jeg er absolut nybegynder i spansk og har brugt oversættelsen af artiklen som øvelse. Der kan derfor sagtens være fejl i forståelsen!

En ordret oversættelse fra spansk vil nogle steder være så mærkværdig, at jeg har omformuleret budskabet. Men de lange sætningskonstruktioner er stort set bevaret.

Hvis du vil have en fotokopi af den originale artikel, så send en frankeret A4-kuvert (6,50 kr.) med din adresse til

*Peter Brun Madsen
Skovridervej 22
8000 Århus C*

Fra Irun til Sto. Domingo de Calzada

En livlig historie fra en speciel tur medio marts startende ved Irun, som ligger ved grænsen mellem Spanien og Frankrig helt ude fra Biscayen. Irun kan også blive et alternativt startpunkt for danske pilgrimme, der enten tager det billige fly til Biarritz i Frankrig eller det franske hurtigtog til Bayonne i Frankrig, men som ellers vil foretrække at følge den traditionelle Camino Francés fra Sto. Domingo de Calzada.

Af Henrik Friediger

Ruten fra Irun til Sto. Domingo de Calzada kan betragtes som en alternativ vej det første stykke af den almindelige Camino Francés, der i Spanien begynder i Roncesvalles. Irun er den spanske grænseby ved Biscayen og ligger lige over for grænsebyen på den franske side, Hendaye, blot adskilt af flod og havn.

I Irun bor min spanske ven, Manuel, som jeg mødte på caminoen i marts 2000, hvor vi gik de sidste godt 100 km sammen til Santiago. Manuel er passioneret bjergvandrers og jeg har tidligere besøgt ham og vandret lidt rundt om Irun, der er omkranset af de smukkeste bjerge. Jeg har også vist ham Himmelbjerget, som vi har besteg sammen med vores koner.

Vi satte 7 dage af til turen – dvs. at den svarer til at nå Sto. Domingo ad den

franske vej. Og vi gik her i midten af marts 2004.

Turen

Første dag startede vi ud fra Irun og gik over Hernani til Tolosa. En meget smuk tur i moderate bjerge, hvorfra der nu og da var udsigt til havet og ud over San Sebastian. Fra Tolosa tog vi toget tilbage til Irun for at overnatte.

Næste dag tog vi så toget til Tolosa og vandrede en alternativ rute til Beasain. Den almindelige rute går langs landevejen og jernbanen og er angiveligt ikke særligt spændende. Det er skovruten, selvom den ind imellem måske også var for spændende. Vejret var ikke med os, som det havde været den første dag. Det regnede og sigtbarheden var ikke den bedste. Alligevel nød jeg meget at vandre i lærkeskove, der viste de første spæde, grønne skud. For at sige det rent ud, så for vi vild mere end én gang. Heldigvis stødte vi ind i en bjergrestaurant i en flække, der hedder Sta. Marina, hvor man kunne spise god og nærende bondekost og skylle den ned med udmærket rødvin. Vi kredsede om et bjerg, der hedder Murumendi og fandt en betonvej, som vi fulgte i håbet om, at den førte til en landsby. Det gjorde den ikke. Den endte i et hus, som beboerne drev som casa rural – altså bondegårdsferie – og de var ikke specielt hjælpsomme, men vi fandt da en sti til et andet bjerg, der hedder Usube og hvorfra der går en vej ned til

Beasain. Vi jublede, da vi fik øje på dalen under os – civilisationen med motorveje, fabrikker, forurening, støj og alt det andet, som symboliserer det moderne, bekvemme liv.

I Beasain tog vil igen toget tilbage til Irun for at overnatte.

Tredje dag lagde vi så endelig Irun bag os og tog toget til Beasain, hvorfra vi gik til den lille smukke by, Zegama, hvorfra der er den smukkeste bjergtur op til et bjergrefugie, der ligger lige i nærheden af et ermita i et storslået landskab. Manuel havde ringet til værten på refugiet, som havde lovet at være der, når vi kom og servere chorizo con patatas – y jamón, hvilket vi gik og fablede om under opstigningen. Der var dog ikke en sjæl ved et aflåste refugium – hvis vi ikke regner med lænkehunden, som virkede noget forstyrret. Så bliver man jo glad for mobiltelefonen, og det lykkedes Manuel at få kontakt ikke med værten, men med hans søn, som nok skulle sørge for os og at han kom. Heldigvis var det solskin, men op over 5 grader sneg temperaturen sig ikke og det blæste også en smule, så helt let at holde sig varm de to sidste timer inden solnedgang var det ikke. Jeg dansede lidt for hunden og slog kuskesslag.

Nå men til sidst kom et bjerg af en mand, Juan José. Han blev kørt op i jeep af sønnen og fablede om, at hans knallert var gået i stykker. Den var vel braset sammen under ham.

Nå, vi fik mad og vin og varme og krøb til køjs.

Dagen efter lå der ikke mindre end 30 cm sne. Smukt, smukt. Juan José bandede, som kun spaniere kan, men jeg frydede mig. Og Manuel med mig.

Den første kilometer gik op til en naturlig tunnel i bjerget – túnel de San Adrian – der ligger i ca. 1000 meters højde og har spillet en væsentlig rolle i områdets historie som grænse mellem baskerlandet og castillien. Nu udgør den grænsen mellem de to baskiske provinser Gipuzkoa og Álava.

Inde i tunnelen ligger en lille ermita og på den anden side fortsætter vejen i en gammel romersk vej, som vi nu ikke så meget af, dækket som den var af sne. Efter en times tid blev snedækket stadig mere sparsomt, og vi endte med at gå først i slud og derefter i regn indtil vi temmelig våde kom til en lille landsby, Salvatierra. Her var vi heldige, at det var tirsdag, for om onsdagen holdt de hviledag, selvom det var

Foreningens hjemmeside
www.santiagopilgrimme.dk

svært at se, hvad de kunne blive træt af. Da ikke af at tilberede en tortilla francés (altså uden andet end æg) og servere lidt vin for os, de eneste gæster.

Nu var vi så nede i lavlandet igen og fortsatte til en lidt større by med det optimistiske navn Alegria. Glæde, hvor vi fandt et hostel.

Fra Alegria gik vi næste dag først til Vitoria, som er Baskerlandets hovedstad. En smuk by med en imponerende bykerne med kirker og paladser. Katedralen er under restaurering. Derfra over Armentia, hvor de havde afdækket et antal skeletter under kirkens loggia, og hvorfra det gik fra landsby til landsby indtil vi nåede Burgueta, der ligger en kilometer fra motorvejen og et dejligt hotel med det mest vidunderlige køkken, der mest bliver brugt af lastbilschauffører – og altså pilgrimme.

Fra Burgueta gik vi til Salinillas de Buradon, hvor vi overnattede i et casa rural. Det er en meget smuk rute med bløde bjerge og små landsbyer med kirker, der var større steder værdige. Vi fik gået noget af en omvej, da vi prøvede at skyde genvej. Men vejen var så smuk og solen skinnede ind imellem på os, så vi gik og nød at være til. Det er jo stadig vejen, der er målet, skal man minde sig om engang imellem.

Salinillas er en lille bitte by, der engang har været vigtigere, end i dag. Den er omkranset af en bymur, og der er kun

to porte, man kan komme ind ad. Husset, vi overnattede i, var usædvanlig smukt og det er bestemt værd at prøve at bo i et af de gamle byhuse, som mange steder fungerer som små hoteller. Værtinden serverede et dejligt måltid og fortalte om vinen fra området, der skønt en del af Álava kaldes Rioja – og endda den bedste af slag-sen, Rioja Alta.

Den sidste dag gik via Rioja Altas hovedby, Haro, hvor vi besøgte en af de berømte bodegaer og hørte om deres måde at fremstille vin på. Haro er i sig selv et besøg værd. Smuk, smuk. De sidste 20 kilometer til Sto. Domingo går over fladt land. Men det føltes næsten ligeså dejligt som at nå frem til Santiago. Vi gik indenom refugiet for at få et stempel i credentialet og mødte en flok udmattede tyskere i deres bedste alder, der havde bredt sig mest muligt i boksene på sovesalen. Vi besluttede at sove på et hostel. Det var ikke en caminostemning, som vi havde lyst til at gå ind i. Og næste dag tog vi bussen hjem til Irun.

SKRIV EN ARTIKEL TIL PILGRIMMEN

Anbefaling

Om jeg kan anbefale turen? Landskabsmæssigt er den sine steder mere storslået end den franske vej. Hvis man er til bjerge og mere fredelige forhold, er den et udmærket alternativ. Folk er overalt meget venlige og hjælpsomme. Der er dog et par men'er.

For det første er ruten ikke ordentligt afmærket. Manuel var meget ironisk og kaldte de lokale afdelinger af caminoens venner (amigos de camino de Santiago) for enemigos de... Der er de sædvanlige gule pile hist og her, men ofte ikke, hvor man har mest brug for dem: Ude på mark- og bjergstierne, hvor vejen deler sig i to, og hvor der sjældent er folk at spørge om vej. Skal man gå til højre eller venstre – op eller ned? Frit valg. Der er virkelig et stort arbejde, der skal gøres af de lokale amigoer med en knallert og en bøtte gul maling. Ofte er det nødvendigt at spørge om vej, så lidt færdighed i spansk er om ikke nødvendigt så tilrådeligt.

For det andet er der ikke refugier, hvor man kan overnatte billigt. Man må leje sig ind på hostaller, hoteller, casas rurales, og det koster lidt mere, end på den franske vej. Til gengæld har man vejen for sig selv. Manuel og jeg mødte i løbet af de 7 dage ikke en eneste anden pilgrim. Så hvis man ikke har en fælle at dele vejen og oplevelserne med, skal man sætte ensomheden højt for at begive sig ud på den baskiske camino.

Ad de tyske Jakobswege

Af Ove og Kirsten Wichmann, Hvidovre

Efter at vi har gået 3 gange på Camino de Santiago i Spanien og delvis på den engelske Pilgrimsway, ville vi prøve noget nyt. Gennem den tyske internet portal Wanderbares-deutschland.de (vandring nr.21) fandt vi frem til Der Jakobsweg, en pilgrimsvej fra Tillyschanz ved den tjekkiske grænse til Rothenburg o.d.T. Vi fandt mange oplysninger på internettet, blandt andet at denne rute kun var en lille del af det tyske pilgrimsnet. Vi valgte alligevel denne del og fremskaffede kort fra Nordisk Korthandel i Studiestræde i København.

Den 26. september tog vi af sted med tog og bus over Malmø og Berlin til en lille by ved navn Eslarn, herfra er der kun 4 km. til Tillyschanz. Jakobsvejen er afmærket med en hvid musling på blå bund eller skulle være, for flere steder manglede afmærkningen og andre steder var man i gang med at forny afmærkningen, men man havde kun malet den blå firkant. Det varede lidt, inden vi blev klar over, at det var vores afmærkning, for der er mange forskellige afmærkninger i området. I det hele taget er det nødvendigt med gode kort.

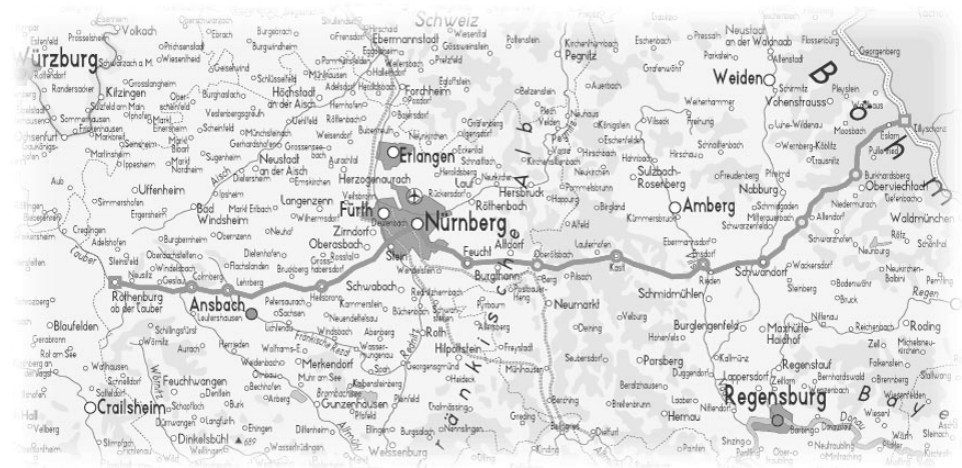
Efter et besøg i kirken i Eslarn startede vi søndag morgen på ruten. Kl. 13:50

nåede vi frem til den første jakobskirke, nemlig den i Fuchsberg. Da vi gik ned mod kirken, så vi, at der holdt en del biler ved kirken, og da vi rundede hjørnet kom præsten løbende os i møde og fortalte, at der var høstmesse kl. 14:00. Han indbød os til at deltage, hvilket vi selvfølgelig sagde ja til. Præsten startede messen med at byde velkommen og en særlig velkomst til 2 danske pilgrimme, menigheden betragtede det som en gave, at vi var der. Efter messen var der kaffe og kage i menighedshuset, så det var en god start på turen.

Efter overnatning og kirkebesøg i Teunz drog vi videre gennem det kønne efterårslandskab. Fremme i Willhof opdagede vi, at turen ikke mere gik over Altendorf, hvor vi havde planlagt at overnatte. Så måtte vi en mindre omvej, men både kirken og gasthuset var omvejen værd.

Næste morgen startede vi næsten som sædvanligt op af en lang sej bakke, hvor vi igen kom ind på ruten. Halvvejs kom vi til Oberfrankens søplateau, et kæmpe område, hvor der har været gravet tørv, men nu er det udlagt til naturreservat, med et rigt fugleliv. Turen føltes noget længere end de foreskrevne 21 km, men fremme i Schwandorf kom vi ind i den "rigtige" ende af byen med kirken og torvet. Kirkekontoret har kun åbent mellem 9 og 12, hvorfor vi måtte

Jakobsvej i Oberpfalz i Tyskland.

vente til næste dag med at få stemplet.

Næste etape startede langs floden Naab til den lille by Neükirchen med en flot jakobskirke. Så over agerland til Ens Dorf med det store Don Bosco kloster, hvor vi var fremme kl. 14, men måtte konstatere, at alt var lukket til kl. 17. Så vi gik til klosteret og fik stemplet. Efter en hyggelig snak tilbød lederen, at vi kunne overnatte og spise på klosteret. Det tog vi gerne imod.

Næste morgen viste direktøren os rundt på klosteret, som for øvrigt var nyrenoveret og bruges delvist som skole. Efter rundvisningen gik det videre op af bakken til valfartskirken i Eggensberg, så videre til Lauterachdalen, hvor vi kommer til Hohenburg en lille søvngig by med en stor kirke. Præsten var ikke hjemme, men efter en time kommer en af de

lokale og siger, at nu er han der. Vi får stemplet og indkvarterer os på det eneste gasthaus, der er tilbage i byen.

Efter 5 dage med sol starter den 6. med regn (som for øvrigt varede hele dagen). Vi går langs Lauterach til Kastl, hvor vi har lidt problemer med afmærkningen, men vi finder den igen og når frem til Nattenshof. Her havde vi regnet med at overnatte, men gasthauset havde været nedlagt i flere år. Vi gik ca. 3 km. mere, men så er der også både kirke og gasthaus.

Næste dag igen regn, men der er heldigvis ikke så bakket før den sidste del. Vi er igen lidt uheldige for gasthauset i Rasch lejer ikke mere værelser ud, så nok 5 km mere til Altenyan med den kønneste lille jakobskirke - og præsten stempler gerne vores pas.

Atter en dag med regn. Vi starter fra kirken gennem en slugt, meget flot, men temmelig våde kommer vi frem til den nu nedlagte Kong Ludvid Main-Donau-kanal og vælger at følge den næsten til målet. Her viser det sig, at gashuset er omdannet til en italiensk restauration, - så atter en omvej.

Endelig en dag med tørvejr. Kort efter start kommer vi til den nuværende Main-Donau-kanal et storslået bygningsværk, som vi går under. Herfra til Stein-Oberweihersbuch med en lille køn jakobskirke, videre til Rosstal, her er alt enten lukket til kl. 17 eller har hviledag. En dame byder på kaffe, hendes mand er også Jakospilger, han og en af hans venner kommer hjem, så vi får os en snak om jakobsveje. Da vi har spist om aftenen og skal til at gå op på vores værelse, kom-

Jakobsstatue i Heilsbronn.

mer begge mændene på besøg, så vi bliver i restaurationen et par timer og snakker med dem.

Næste dag igen øsregn, det er surt for der er normalt ikke varme på værelserne, men vi travler af sted gennem småbyer og land til Heilbronn, en idyllisk by med kloster og kirke, hvor vi får stemplet.

Onsdag morgen: Det regner stadig og vi beslutter at stoppe for denne gang. Vi må nok konstatere, at oktober er for sent til denne form for vandring. De sidste 3 etaper på denne vej vil vi tage sammen med turen til Ulm næste år.

Ikke lade dage bare gå forbi ...

Hvorfor går jeg egentlig her? Det var da ellers meget rart i liggestolen på balkonen i Cannes Marina. Med en drink i hånden. Manglede der alligevel noget i den behagelige tilværelse?

Af Arne Dahl, Cannes, Frankrig.

Jeg er på vej til Roncevalles. Travende om aftenen op til de få huse, som bærer navnet Honto. Overnatter i Ferme Ithurburia. Det er fem kilometer fra den maleriske fæstningsby, St-Jean-Pied-de-Port i Sydfrankrig, hvor camino Francés starter den traditionelle pilgrimsrute de 774 km. til Santiago de Compostela i Nordvestspanien, hvor apostlen Jacob menes begravet, og hvor vi får det lokale stempel i vores pilgrimspas, som til slut skal krones med det officielle domkirkestempel i Santiago som bevis for turens gennemførelse til fods.

Der er morgenmad kl. 7.30 hos Mme Ourthiaque i herberget, så vi kommer sent ud på den 20 km. lange travetur over Pyrenæerne, men det gør ikke så meget i dag, for der er ingen sol, kun kølig blæst, skyer og finregn, mens vi slæber os den første time op ad Route Napoleon, som skal føre os til Col de Bentarte i 1335 meters højde og 100 meter højere ved Col de Lepoeder. Vi er fire irere, to hollændere, nogle spaniere, en nordmand og så mig, der

med fuld oppakning på ryggen zigzagger os om højdedragene. For længst er vi forbi Madonnafiguren, som skimtes i tågen på en lille bakketop og er drejet ind på en lille marksti, der stadig, ubønhørlig, fører os opad.

Fårene høres i disen omkring os. regnen er hørt op. der er store flokke heroppe. man går i sit eget tempo, overhales og overhales. Stor glæde af teleskopstavene, der giver en den ekstra støtte, man har brug for opad og nedad. Rygsækken vejer kun 7 kg. og er let at bære, fordi jeg kun har pakket det absolut nødvendige ned - man vasker jo hver dag - og fordi jeg har skumgummiplader på skuldrene, belært af sidste års vandring fra Burgos til Santiago. Nu gælder det den manglende tredjedel af turen fra St. - Jean til Burgos.

Mon det er den rigtige sti? Jo, der er muslingemærket og et rødt/hvidt GR mærke.

Hvorfor går jeg her? Er jeg troende pilgrim? Nej, ikke særlig. Men der er noget over denne vej, el camino, som den kaldes. Her har der travet pilgrimme i mere end tusind år fra Rom, fra Tyskland, Sydspanien, Portugal, England, og der er hele fire kendte ruter i Frankrig fra Paris (Tour St. Jacques), Véselay, Le Puy og Arles, som alle styrer mod Roncevalles. Ja, selv fra Danmark er der beskrivelser af pilgrimme, som har taget turen. Peter Kæller, hvis ligsten i Tyrsted kirke ved Horsens, viser pilgrimmen med palmegren, stav og den kendte muslin-

geskal, som symboliserer St. Jacob (St. Ib), er begravet her i år 1301. Så historien svæver over denne pilgrimsvej, kantet af mange romerske erindringer i form af vejanlæg, broer og fæstningsværker, samt utallige abbedier, kirker og kapeller fra 1200-tallet og nogle malteserridderborge. Her har pilgrimme slæbt sig frem klædt i folderige kapper med vandringsstave.. Tusinder af tålmodige fødder har hvirvlet støvet op på vejene for at nå frem til de hellige steder, hvor apostle eller helgener var begravet. Og det var ikke nogen ufarlig rejse. mange faldt som ofre for uspiselig mad eller giftigt vand, sygdomme eller blev overfaldet eller omkom i simpelt slagsmål som L. Gotfredsen skriver. Men de, der

kom frem til den hellige by og blev velsignet - som jeg - i domkirken, mens den kæmpestore botafumeireo fyldt med brændende røgelse blev slynget af 8 mand i sit tov fra den ene kirkeside til den anden, nu højt, nu lavt, så folk ligefrem dukker sig, ja, de føler altid noget uforklarligt, mystisk, måske religiøst kommer til dem efter at have rørt eller kysset St. Jacobs gyldne skikkelse over alteret.

Det er begyndt at finregne. frem med ponchoen fra Peru, som dækker krop og rygsæk. Uwe fra Norge, som har 12 kg. i sin rygsæk fortryder nu, at han ikke var skarpere i sin udvælgelse af det nødvendige. Det bødes der for nu. Regnen holder op. Min poncho flæn-

Skt. Jakob med ibskal. Parti fra Skt. Jakobs Kirke på Østerbro i København.

ges i et nu af blæsten, da jeg trækker den over hovedet. Tisse. Tid til at drikke vand. Et stykke chokolade. Strække sig. Knæet vil ikke helt som jeg. Det er ømt nu, den gamle skade fra tennis og caminoen sidste år. Videre. Stien slynger sig ind i skov nu. En fuente, som desværre er udtørret, men ellers smukt indmuret med årstal. Godt stien her ikke er så pladret til som sidste år ved Hornillos efter regnskyl, så støvlerne ligefrem slæbte leret med sig som ekstra såler.

Fårene bræger. Det lysner. Ingen i sigte, du er helt alene. tankerne flyver. Hvorfor går jeg egentlig her? Det var da ellers meget rart i liggestolen på balkonen i Cannes Marina. Med en drink i hånden. Manglede der alligevel noget i den behagelige tilværelse? Noget, der kompenserer for det daglige slid ved traveturen ad snævre stier, opad, nedad, i bagende sol, regn, værket i skulderen og i knæet. noget, som det nye kammeratskab og fællesskab med vidt forskellige mennesker, unge og gamle, små, store, tykke, tynde, med rygsække og stokke, kasketter og hatte, bibringer én. De er her alle af vidt forskellige årsager. En kæreste som svigtede, et mislykket ægteskab, et utilfredsstillende job, en mislykket tilværelse, for at prøve sig selv af, sportsmanden, én, der passede sin mor de sidste 3 år, før hun døde, et barn, som blev alvorligt syg og som St. Jacob gerne skulle helbrede, en sidste chance for et andet og bedre liv. Leve fuldt ud hver dag. ikke lade dage bare gå forbi med drinken i hånden eller ketsjeren/golfkøllen i hånden.

Noget andet, noget mere meningsfyldt. Troen måske. Kan jeg selv få troen? Martin fra Irland, Stewart fra Skotland, Linda fra England, Monique fra Frankrig, Vagn fra Danmark, Hilkka og Pirkko fra Finland, Axel fra Tyskland og Walter fra Østrig samt spanierne med Carlos i spidsen. De er der alle i min erindring fra sidste års mange dagsetaper mod Santiago og St. Finisterres vestligste klippetop, hvor man skuer ned i det frådende Atlanterhav. Venner for livet. Skriver sammen. Besøger hinanden. Vi gjorde det. Vi gik el camino.

Nu går det atter nedad. Grænsen til Spanien er for længst passeret, og så her kommer solen. Skyerne forsvinder. Nu kan jeg se til alle sider, langt væk. Grønne bjerge. Hvor er her smukt. Tid til frokost med veninden, som er gået mig i møde fra Roncesvalles. Brød, pølse, skinke, ost, rødvin, vand. Herligt. Og så den sidste times klatring ned ad den snoede, snævre sti til Roncesvalles, hvortil jeg kommer, udaset, efter 6 timers vandring. Denne historiske klosterby med kirke, kloster, mausoleum og mindesmærke for Carlemagnes berømte slag mod maurerne, hvor Roland, helten, blæste i sit horn for at hidkalde hjælp, da hans bagtrop faldt i baghold. Her skal vi bo i sovesale øverst i klosterbygningen, spise og slappe af efter messen, som velsigner pilgrimmen på hans vej videre mod Santiago de Compostela. Det blev igen en god dag. En befriende vandring. Vi lever i nuet. Morgendagen må tage vare på sig selv.

Pakkeliste til Caminoen

Når man begiver sig ud på Caminoen er et opladt og modtageligt sind det vigtigste "udstyr". Men der er også nogle praktiske forhold at tage i betragtning, som kan gøre livet en del lettere.

Af Peter Bruun Madsen

Caminoen er ikke som en trekkingtur i Lapland – men heller ikke som en spadseretur i Dyrehaven. Først og fremmest bevæger man sig det meste af tiden i beboede egne tæt på forsyningsmuligheder, vejen er let at finde og med få undtagelser i god stand. Men der er nogle steder terræforhold, som er uvant for danskere og stiller krav til enten kondition eller tålmodighed.

Det gælder om at holde vægten nede, og det kræver stor beherskelse ved pakning af rygsækken. Man vil hurtigt opdage, at nogle få kilo for meget føles som en meget stor byrde. Her er et forslag til en pakkeliste:

Rygsæk

Jo større rygsæk, des større fristelse til at tage for meget med! Det er muligt at klare sig med en 35-liters rygsæk, som oven i købet fås med så lav egenvægt som ca. 1-1½ kg. "Ekspeditioners" rygsække vejer mindst det dobbelte. Du kan evt. supplere med en lille bæltetaske. Hvis du vil undgå at få remme og spænder ødelagt i fly, kan du pakke

rygsækken ned i en let sæk.

Sovepose

Sovepose er ikke strengt nødvendig, men nok alligevel at foretrække frem for refugiernes løse tæpper. Den behøver ikke at kunne klare meget lave temperaturer og selv billige modeller kan fås med vægt under 1 kg. Liggeunderlag er ikke strengt nødvendigt, men i sommerperioden måske hensigtsmæssig, hvis alle sengepladser er optaget.

Regntøj

Risikoen for regnvejr vil altid være der, og regntøj bør man have med. Her er en poncho med "pukkel" til rygsækken langt at foretrække. Vejer ca. 500 g, men kan også fås i luksusudgave til lavere vægt (og høj pris). Regnsæt med jakke og bukser er upraktiske til vandring, for næsten uanset materiale bliver man våd indefra, og regnsæt giver ikke beskyttelse af rygsækken. Med poncho-løsningen får man mere luft til kroppen, men bliver måske våd om benene. Derfor er det en god ide at have et par ekstra bukser med. Hvis du ikke har et regnslag, der dækker rygsækken er det en god ide at have en stor plasticsæk inde i rygsækken og have al indholdet i den, så er du sikker på, at det holder sig tørt.

Hat

En bredskygget hat til beskyttelse mod både sol og regn.

Vandrestav

Vandrestaven er ”klassisk” pilgrimsudstyr og kan være praktisk i vanskeligt terræn. Nogle har glæde af 2 stokke – fås som teleskopmodel med lav vægt (500g for et sæt).

Fodtøj

Gode støvler eller vandresko er af afgørende betydning for ens velbefindende! Hvis du køber nyt fodtøj, skal du gå det til – eller rettere skal dine fødder og støvler/sko vænne sig til hinanden! Og husk, at du skal føle dig godt tilpas allerede i forretningen. Hvis støvlerne klemmer eller på anden måde føles ubekvemme, vil de blive ved med det uanset hvor meget du ”går dem til”. Til at skifte med efter vandringen f.eks. sandaler. Nogle er i stand til at vandre i sandaler, men løb ikke an på det!

Sokker

Her er der tale om et område, hvor der diskuteres en del, men de fleste har fundet sig bedst tilpas med at gå med

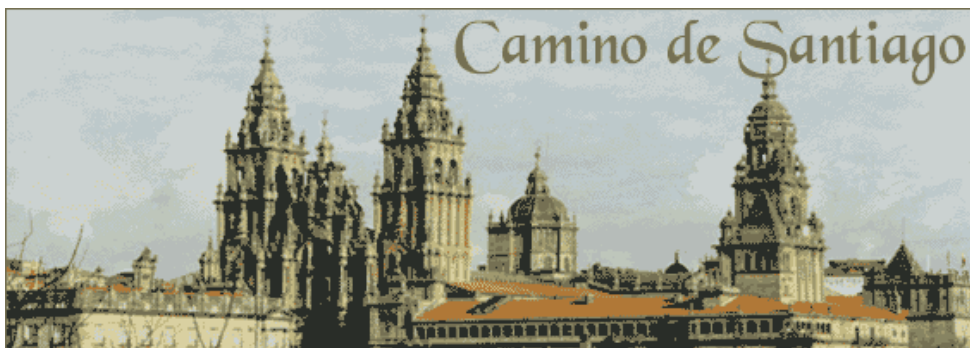
2 par, et par tynde indersokker (kunststof, svedtransporterende) og uldne ydersokker. Fidusen er, at friktionen opstår mellem de to par sokker i stedet for mellem fod og sok – det forhindrer eller reducerer dannelse af vabler. Konstruktionen sikrer desuden tørre (om end varme) fødder, og uldsokkerne kan opsuge meget sved. Du behøver 2 sæt, et til at gå med og et til at skifte med mens det andet vaskes. Indersokkerne bør vaskes hver dag, uldsokkerne når de lugter for slemt. Og husk i øvrigt, at fødderne skal have første prioritet i den personlige hygiejne!

Undertøj

Du kan nøjes med 2 sæt, et til at have på og et til at skifte med, mens det andet vaskes. Sportsundertøj af kunststof er let, behageligt under alle temperaturforhold og tørrer hurtigt.

Benklæder

”Trekking” typen af kunststof er at foretrække frem for Cowboybukser

el. lign., de er lette og tørrer hurtigt. Hvis man er til bare ben, kan man evt. vælge en model, hvor man kan "lyne" den nederste del af benene af. 2 par, hvoraf det ene evt. kan være shorts. Trekkingsbukser har ofte et par lår-lommer, som kan være ganske praktiske, når man går med rygsæk.

Øvrig beklædning

Afhænger noget af årstiden, men man bevæger sig en del af tiden i bjerge, hvor det kan være koldt også om sommeren. Man skal således være indstillet på temperatursvingninger, og derfor er det praktisk at kunne variere antallet af lag. Fleece er et godt materiale – lav vægt og god isolation, hvorimod bomuld er upraktisk, det tørrer langsomt og man bliver let kold i en sved-fugtig T-shirt. Yderst et vindstandsende lag, enten en almindelig vindjakke eller en tynd "windstopper" kombineret med et ekstra mellemlag.

Diverse udstyr

- En god kniv.
- 2 plast-sodavandsflasker (½ liters) – lav vægt og stor styrke, bedre og billigere end feltflasker.
- Et lille siddeunderlag, f.eks. stykke af et liggeunderlag eller fra en Fjälrvä rygsæk – eller et oppusteligt, som også kan bruges som hovedpude.
- Tørresnor – 5 meter tynd stærk line med bardunstrammer og 4-6 tøj-klemmer. Så er du sikker på at kunne få dit tøj tørret!
- Store sikkerhedsnåle – så kan du om nødvendigt hænge dit tøj til tørre uden

på rygsækken. Sikkerhedsnålene kan evt. erstatte tøj-klemmerne.

- Poser til at holde styr på indholdet af rygsækken, enten almindelige plastposer eller særlige net-poser, der fås i forretninger med friluftsudstyr. Gør dine medpilgrimme en tjeneste ved at vælge poser, der ikke rasler!

- Lille lommelygte – god at have med, hvis du skal op om natten.

- Compeed til vabler

- "Trekking" håndklæde af micro-fiber. Ingen luksus, men let, effektivt og hurtigtørrende. Du vil elske dit bløde frottehåndklæde, når du kommer hjem – men hade det, hvis du tager det med og skal pakke det vådt (og tungt) ned i rygsækken!

- Toiletsager og medicin

- Solbeskyttelse – solen kan være hård i bjergene og på den skyggeløse Meseta.

- Notesbog – du vil ærgre dig, hvis du ikke fører dagbog. Der er alt for mange indtryk at glemme, hvis man ikke skriver lidt ned.

- Guide – kort er unødvendige, men f.eks. vil Confraternity of Saint James Pilgrim Guide to Spain: The Camino Francés, som udgives hvert år, være en god hjælp. Den kan rekvireres på www.csj.org.uk.

På www.santiagopilgrimme.dk er der links, hvor du kan finde andre gode guides.

- Mobiltelefon: lad den blive hjemme! Der er telefonbokse overalt, køb et telekort hjemmefra eller undervejs. Mange steder kan du få adgang til Internettet. Men mit råd er i øvrigt: koncentrer dig om turen og lad omverdenen passe sig selv!

Min egen pakkelliste

Jeg har vejlet alle delene i min bagage. Lidt afhængig af, hvor meget tøj man har på vejer rygsækken 8-10 kg, hvor-til kommer bæltetaske og kamera.

I rygsækken	Kilo
rygsæk	1,35
sæk til flytransport	0,20
sovepose	1,00
oppusteligt siddeunderlag	0,20
skifte undertøj	0,30
skifte sokker	0,13
ekstra benklæder	0,40
sandaler	0,80
toiletsager, medicin etc.	1,00
lommelygte	0,10
2 vandflasker fyldte	1,20
proviant	1,00
	7,68

Påklædt eller i rygsæk	
vandrestave	0,50
regnslag	0,58
hat	0,20
vindjakke	0,60
fleecetrøje	0,55
ekstra fleecetrøje	0,40
	2,83

Bæltetaske etc.	
bæltetaske	0,13
notesbog, guidebog etc	0,50
dolk	0,15
kamera	0,80
	1,58

Samlet bagage udover støvler og let påklædning	12,09
--	--------------

Og så var der....

.....en kvindelig dansk pilgrim, der gik hjemmefra kun med en rygsæk med under 8 kg. Hun bar en lang nederdel, der er luftig og varm; på de varme dage blev den forvandlet til en kort nederdel ved at blive rullet op til en lille pølse på maven. Hende undertøj havde mange funktioner. På de kolde dage i Nordtyskland havde hun under skjorten en lang-ærmet silkeundertøje – silke er varmt, når det skal være. På de varme dage blev silkeundertøjen brugt som skjorte - for silke er kølig, når det skal være. Om natten blev silkeundertøjen brugt som varmt nattøj. Under vask tørrer silke meget hurtigt – det gør bomulds T-shirts ikke.

Der fortælles, at hun kun medbragte i alt 2 trusser. Disse var af uld, af mærket Femilette og hjemmefra farvet i den meget praktiske brune farve! Uld og silke har den fordel, at det ikke lugter selv om det bliver udsat for sur sved. Det siges, at trusserne holdt 3 – 4 dage, hvorefter de blev vendt og rystet, for så at blive brugt igen. De blev vasket efter en uges tid.

Af Bent Jul

Interview med Nils Hartmann

Redaktionen har i hvert nummer et interview om pilgrimslivet og betydningen heraf. Denne gang har redaktionen besøgt Nils Hartmann, som har været med til at starte foreningen. Til daglig er han forfatter og har bl.a. udgivet den prisbelønnede børnebog: "Rejsen til Jakobs By". Nils er netop blevet valgt som foreningens næstformand efter Jan Ophoff.

Hvordan fik du din første tilskyn-delse til en pilgrimstur?

Det er en længere historie. Ideen kom i begyndelsen af 1990'erne, hvor jeg skrev børnebogen "Katedralens børn". Jeg fandt ud af, at flere munkeordener i Norden i 12-1300-tallet leverede børn som bygningsarbejdere, når der skulle bygges katedraler både i de nordiske lande og længere væk i Europa. Omkring år 1200 blev der fx sendt 12 drenge fra Sjælland til arbejdet med at opføre domkirken i Lund. Og ved en anden lejlighed modtog man seks drenge fra Danmark til byggeriet af katedralen i Köln. I den forbindelse tog jeg til Köln og Aachen. Jeg besøgte bl.a. Deutsche St. Jakobus-Gesellschaft og fik oplysninger om Jakobsvejen til Santiago de Compostela. I arkivet i Aachen fandt jeg frem til, at også børn havde vandret ad vejen i middelalderen. Og så opstod tanken om selv at komme af sted.

Hvornår kom du af sted?

Der gik et par år, før ideen blev til virkelighed. I 1995 så jeg en annonce om en vandring ad pilgrimsruten. Det var Henrik Tarp, der stod for turen. Og så besluttede min kone Kirsten og jeg os til, at vi ville med.

Hvordan var turen?

Vi var 14, der vandrede fra Astorga til Santiago midt i juli. Selv om det regnede på en stor del af turen, var det en fantastisk oplevelse. Som spejder havde jeg tidligere prøvet at vandre, men det her blev noget andet. Det var ikke bare det daglige slid op og ned ad bakkerne, strabadserne, kampen om sovepladserne. Det blev også en mental rejse. En tur med tid til eftertænkning. Jeg opfatter ikke mig selv som et troende eller særlig religiøst menneske, men der skete noget med mig, mens jeg vandrede på caminoen. Måske var det bevidstheden om pludselig at være en del af en tusindårig europæisk tradition, der gjorde denne vandretur til noget anderledes, noget mere meningsfyldt. Men det var også spændende at møde så mange mennesker, der vandrede af vidt forskellige årsager mod et fælles mål.

Kan du huske ankomsten til katedralen i Santiago, og hvad det gjorde ved dig?

Ja, regnen holdt op netop, som vi ankom. Jeg tror godt, at jeg tør sige, at der skete noget uforklarligt, da vi var

blevet velsignet og havde berørt Skt. Jakobs gyldne statue over alteret. Det var, som om der bredte sig en indre ro, en afklarethed, der blev efterfulgt af en befriende træthed. Vi var fremme! Vi havde nået vores mål! Ellers husker jeg især, at den store botafumeireo fyldt med brændende røgelse blev slynget fra den ene side af katedralrummet til den anden, og at jeg skyndte at dukke mig af frygt for at få den i hovedet. Henriks tekstoplæsning ved pilgrimsmessen står også stærkt i erindringen. Det, at han pludselig havde smidt rygsækken og var blevet en del af den store ceremoni.

Hvad har turen betydet for dig i et længere perspektiv?

Først og fremmest gav turen venner for livet. Og dernæst betød den, at Kirsten og jeg kom af sted på flere vandreture. Ja, vi har faktisk vandret på pilgrimsruten hvert år lige siden - både i Spanien og i Frankrig. Og i år går vi turen fra Roncesvalles til Burgos.

Du er forfatter og redaktør på et forlag. Har pilgrimsoplevelserne betydet noget for dig i den sammenhæng?

De har inspireret mig på flere måder. I den forbindelse kan jeg naturligvis ikke lade være med at nævne "Rejsen til Jakobs By". Den bog havde jeg aldrig kunnet skrive, hvis jeg ikke selv havde vandret på pilgrimsruten. Jeg begyndte at lede efter beskrivelser af andre pilgrimme, der havde taget turen fra Danmark, og stødte på Peder Kæller, hvis ligsten er bevaret i Tyr-

sted Kirke ved Horsens. Han er en af middelalderens store danske pilgrimsfarere. Vi ved, at han var både i Jerusalem og Santiago, og at han blev begravet i 1301. Jeg læste om ham i Esrum Klosters Brevbog, og så opstod tanken om at følge ham ad den gamle rute fra Esrum til Santiago de Compostela. Jeg lod hans nevø Jonas på 12 år følge med for at få en børnesynsvinkel.

Du var med til at starte foreningen. Hvad motiverede dig?

Jeg havde lært Henrik og Vivi (Tarp red.) at kende på min første pilgrims-tur. De følgende år vandrede vi sammen i Nordspanien, og der udviklede sig et venskab. Det var helt naturligt, at jeg også bakkede op om ideen med at danne en forening og gik ind i bestyrelsen. Min motivation var især, at jeg gerne ville være med til at udbrede kendskabet til caminoen.

Er der noget i bestyrelsen, du er særligt optaget af?

Medlemsmæssigt er det jo gået over al forventning. Jeg er glad for, at vi fik bladet til at fungere - oven i købet med flere sider og flot layout. Det er trods alt foreningens direkte kontakt med medlemmerne. Jeg håber også, at pinsevandringen på Fyn bliver godt modtaget, og at mange går med på Nyborgruten, så vi kan få skabt en tradition. Kortlægningen af de danske pilgrimsruter er et andet spændende projekt, som jeg håber vil udvikles. Ideen med at arrangere en eller to årlige ture i foreningens regi, vil jeg gerne arbejde aktivt for.

Hvor mange timer skal en pilgrim sove?

Oversat af Henrik Tarp

Cuántas horas ha de dormir el peregrino?

*Una hora duerme el gallo
dos el caballo
tres el santo
cuatro el que no es tanto
cinco el teatino
seis el peregrino
siete el escudero
ocho el caballero
nueve el mendicante
diez el estudiante
once el muchacho
y doce el borracho.*

Romancero popular

Hvor mange timer skal pilgrimmen sove?

*En time sover hanen
to hesten
tre den hellige
fire ham der ikke betyder så meget
fem teatinermunken
seks pilgrimmen
syv væbneren
otte ridderen
ni tiggermunken
ti studenten
elleve drengen
og tolv fyldebøtten*

Spansk folkevis

*Gade i Santiago de Compostela,
med katedralen i baggrunden.*

Pilgrimssang

Denne sang synges ofte i forbindelse med Linda og Arne Larsen mange pilgrimsforedrag.

Af Arne Larsen, 1996. Mell.: Samarkand

Da som yngling jeg med lyse drømme lege'd
ud fra barndomshjemmets gode, sikre havn,
korn og vilde blomster blidt for vinden neje'd,
alting hvil'ed trygt i sommernætters favn.

- Men min higen søgte højt mod hvide skyer,
mens min længsel var mig både vild og kåd.
Skue'd fremad. - Jeg var kaldet som fornyer.
- Hvis jeg blot engang kom frem til manddoms dåd?

Ja, min vilje var til gavns at styre livet,
fylde op de mål jeg havde tænkt og sat.

- Men i dag jeg sander at så let som sivet,
svajer jeg for vinden - livsløb ændres brat.

- Nu jeg vandrer - er de lange vejes ridder,
søger lise i et fjernt og fremmed land.

Hér, mig møder altid skønne syn og vidder
når jeg kommer frem til nye bjerges rand.

På min ryg jeg bærer méd min tunge byrde
Under solens brand, i kulde, sus og regn.

Når jeg stundom mødes med en simpel hyrde,
deles vi om sødmen fra et brombærhegn.

- For han vandre'd med sin flok igennem slægter,
kendte verdner der forbandt og gjorde fri.

Livets glæder i hans sind sig ej fornægter.

- Pilgrim er han, i det net han ånder i!

Hér, jeg lægger øre til en fremmed verden
som af seklers slid er formet - dannet - skabt.
Fritter ud om slægters liv og kamp og færden.
Ser at nyt kom til for gammelt, der gik tabt.

- Hér er travle folk der jager hastigt vid're,
som dog hilser venligt på mig med et "dyt".
Her er glade koner som det spanske kvidre
for at hjælpe mig på vejen - uforknýt.

Det er derfor jeg, trods savn, slet intet savner,
føler foden let - om også den er øm.

Jeg fornemmer bliden bør kun lidet gavner,
- fanger mig som luftsyn i en ønskedrøm.

Intet andet vel mig vederkvæger herligt,
som den lille nøgne jomfru der iblandt
grus og skærver trodsigt smiler til mig - kærligt.
Hvor jeg kommer frem. - Oh Gud, hvor er det sandt!

Og min rejses mål, et mål må den jo gælde?
Ellers var min møje bare galmandsværk!

- Jo, jeg søger efter brokker grå af ælde
iblandt støvet gods gemt hen af munk og klerk.

- Hvor de dødes røst til mig, som er i live,
lyder: "En gang nød vi li'som dig vor skål.

Men om føje tid som os du støv skal blive.

Når engang du kommer frem til rejsens mål!"!

Pilgrimsvejene til Santiago de Compostela

Rejse i Frankrig og Spanien

Forfatter: Flemming Holm-Larsen

304 sider, illustreret med kort og 16 farvefotos.

2004. ISBN: 87-989220-2-5

Pris: 275 kr. inkl. Moms

Bogen kan rekvireres gennem:
FORLAGET HOLA

Adresse: Langkær Vænge 86,
3500 Værløse

Telefon: 44 48 15 60

Mail: flemming@holmlarsen.dk

Hjemmeside: www.forlagethola.dk

Anmeldelse af Gitta Bechshøft

LÆS, REJS OG OPLEV! Dette er bogens centrale budskab.

Flemming Holm-Larsens grund-ide har været at skrive en guide, der kombinerer en beretning om et geografisk områdes specielle fortid med en beskrivelse af, hvad der i dag er tilbage fra samme områdes historie. Derved bliver bogen også en kulturguide der kan læses med udbytte uden at læseren nødvendigvis behøver at forbinde læsningen med en rejse til det pågældende sted. *Intentionerne med bogen er, at den skal kombinere historierne bag vandringerne med en beskrivelse*

af, hvad man i dag kan opleve og se på Vejen med relation til de oprindelige pilgrimme. Derfor belyses personen Jakob i flere sammenhænge, og selve pilgrimstraditionen og pilgrimsvejens andre tilknytninger, historiske såvel som geografiske, gennemgås.

Bogens tema omfatter en stor bid af det sydlige Europa, både geografisk og historisk, og er naturligvis fordelt i mindre afsnit efter en overordnet plan. Indholdsfortegnelsen er udmærket, og gør det muligt for læseren at gå til det emne der interesserer ham mest. Allerforrest bringes et rigtig flot europakort med de primære pilgrimsveje indtegnet – både hoved- og bi-veje. Kortet gør orienteringen mere overskuelig, og giver samtidig en forståelse af hvor stort et emne forfatteren har givet sig i kast med.

Flemming Holm-Larsens bog bliver hverken den første eller den sidste bog om pilgrimsvejene der ser dagens lys i disse år – heldigvis. Den lægger sig fint ind i rækken af dem der allerede er anmeldt, og følger samtidig en betydelig ny del til det store puslespil. Flere og flere danskere vover sig ud over den "oprindelige" rute fra Pyrenæerne

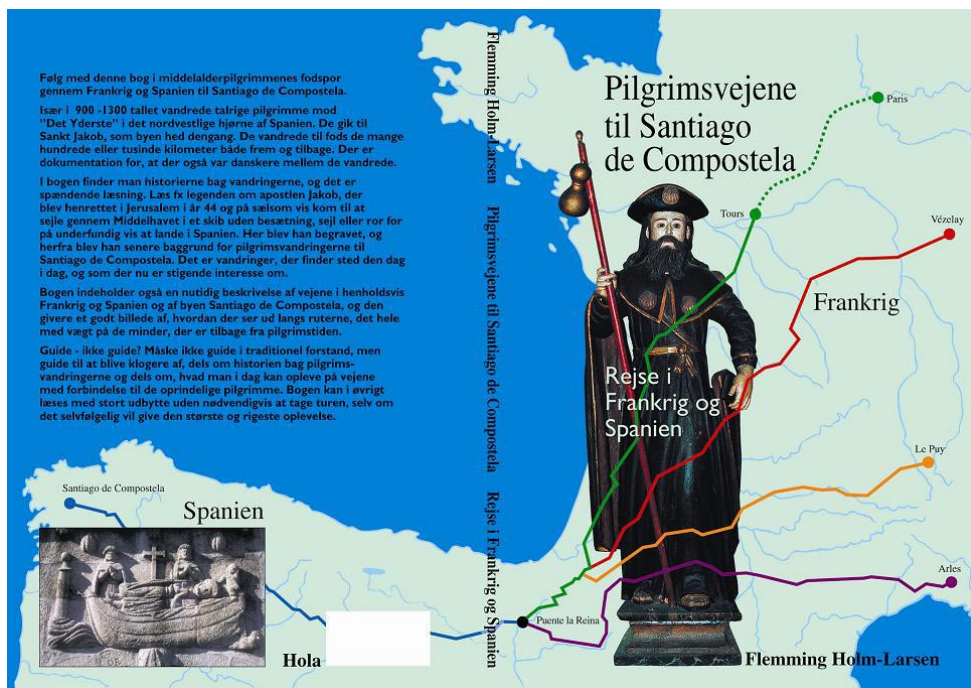

– som også i dansk litteratur er ganske godt behandlet.

Bogen er nok særlig interessant for den person, der måske allerede har gået hele, eller dele, af den "traditionelle" 800 km. lange Camino Frances til Sankt Jakob, og som er blevet så fascineret (afhængig?) af denne sjælens og fodens "turisme", at han/hun nu ønsker at begynde sin næste vandring endnu længere borte fra målet. Men før man begiver sig ud på den godt 800 kilometer vandring ad hovedruterne i Frankrig og ned til Pyrenæerne, er det nok en god ide, at kigge nærmere på denne overskuelige og inspirerende bog. Forfatteren har selv vandret på og udforsket

de fire smukke hovedruter, hvis opvindelse skal spores tilbage til Romerriget. Navne som "Djævelens Vej", "Feernes Vej" og Noahs Vej", følger et historisk vid-vinkel perspektiv til den danske pilgrim der begiver sig i Peder Kællers og Jon fra Sorøs fodspor sydover. Man får indblik i både ridder- og klosterordener, samt de lokale politiske forhold der knytter sig til rutens mange spændende byer. De helgenerne og skikke der knytter sig til tilbedelsen er et kapitel for sig.

- *Vejene til Santiago de Compostela i Frankrig i dag*, er titlen på det kapitel der begynder på side 149. Forfatteren kalder pilgrimsrutens forgrenede net-

værk for VIDENSVEJEN – hvilket er et rigtig godt udtryk. Dette afsnit er en guldgrube for enhver videbegærlig læser, hvad enten han agter at vandre rent fysisk, eller blot vil sidde derhjemme og fordybe sig i den farverige verden vidensvejen repræsenterer.

Flemming Holm-Larsen slutter sin bog med nogle få praktiske råd. Det allersidste råd, som kaldes råd no. 1 (!) lyder således: TAG AFSTED. Efter endt læsning af denne spændende og oplysende bog, forekommer rådet både indlysende og delvist overflødigt. Al Ultraia...

Udpluk fra forfatterens introduktion til bogen

Om *Pilgrimsvejene til Santiago de Compostela*. Rejse i Frankrig og Spanien er en rejseguide eller ej, kan naturligvis diskuteres. Det er måske ikke en guide i traditionel forstand, snarere en blanding mellem en rejseguide og en kulturguide. Den er tænkt som en fyldestgørende baggrund for en vandring eller rejse fra et af de fire udgangspunkter i Frankrig til katedralen i Santiago de Compostela. Det har for forfatteren været magtpåliggende at skabe en nutidig beskrivelse med basis i middelalderpilgrimmenes vandringer og tankeverden.

Bogen dækker en beskrivelse af Vejens hovedstrækninger: De fire ruter i Frankrig og Den franske Vej i Spanien, flere af de alternative ruter samt byen Santiago de Compostela. Rutestoffet knyttes flere

steder til hændelser og historier med tilknytning til middelalderens pilgrimme. I baggrundsstoffet kan man fx læse legenden om apostlens Jakob, der i år 44 blev henrettet i Jerusalem og på sælsom vis kom til at sejle gennem Middelhavet i et skib uden besætning, sejl eller ror, for på én nat at nå byen Iria Flavia i det nordvestlige Spanien.

Bogen lægger også vægt på relationen til 1100-tallets pilgrimsguide af munken Aimery Picaud, og der bringes flere uddrag af denne guide på de geografisk rigtige steder. Man kan fx, når man står foran sydportalen på katedralen i Santiago de Compostela, fra min bog læse et uddrag fra middelalderguiden og næsten benytte det, som var det skrevet for et par år siden, og ikke i 1100-tallet.

Bogen kan i øvrigt læses med stort udbytte uden nødvendigvis at vandre turen.

The Pilgrimage

A contemporary quest for ancient wisdom

Gitta Bechshøft, som har anmeldt mange bøger på foreningens hjemmeside, har også anmeldt denne bog af den brasilianske forfatter Paulo Coelho. Hans navn er forlængst gået verden over uden at han har måttet lade sig korsfæste først, men da han valgte at skrive om sin pilgrimsrejse til Santiago de Compostela var hans navn endnu ukendt. Ingen kunne ane at denne enkle beretning ville bringe tusinder af (især unge) mennesker fra hele verden i bevægelse. Den er endnu ikke oversat til dansk, men det skal nok komme.

Forfatter: Paulo Coelho
Org. titel: THE DIARY OF A MAGUS. (O diário de um Mago.)

Oversat til engelsk fra portugisisk af Alan Clarke. 1998. (Første udg. 1992. HarperCollins Publishers.)
 ISBN: 0-06-251279-X / 264 sider. Pris: 10-15 US \$
www.paulocoelho.com
Bazarforlag.com

Af Gitta Bechshøft

"THE PILGRIMAGE" er endnu ikke oversat til dansk. Men det varer nok

ikke længe, nu da vejen er banet med "Alkymisten" og andre titler. Jeg hørte om Paulo Coelho i 2001, da jeg første gang vandrede på "Caminoen". Yngre pilgrimme jeg fulgtes med nævnte bogen som en stor inspirationskilde. Deres ros gjorde mig nysgerrig, men også skeptisk, for jeg blev hurtigt klar over at "The Pilgrimage" hørte til den slags litteratur, man bør lede efter på hylderne i det Ukendtes Boghandel.

Bogen er bygget over temaet læremeister og discipel, med indvielsesritual og prøver der skal lede novicen på rette spor. Forfatteren refererer selv til Carlos Castanedas bog om troldmanden Don Juan som et af sine forbilleder og hans egen historie fortælles i samme bevidst forsimplede "toneart". Denne særlige stil (eller mangel på samme?) virker ikke umiddelbart befordrende på en kritisk læser, der er opdraget med den fordom, at form og indhold nødvendigvis er to sider af samme sag.

Men denne "mangel" viser sig ved nærmere bekendtskab at være netop bogens pointe, for læseren vil først være i stand til at internalisere budskabet i det øjeblik han lægger alle forudindtagede "kvalitetskrav" bag sig. Nøjagtig som Coelho selv må gøre det for at adlyde sin lærers anvisninger. Den påtagne simplificerede fortællestil, hvor alt overflødigt er barberet bort, gør det ikke nemmere for den kræsne elsker af "æstetisk" litteratur at få øje på sin egen aura, endsige opnå indsigt i sit inderste jeks faldgruber. Med slet skjult irritation går han i

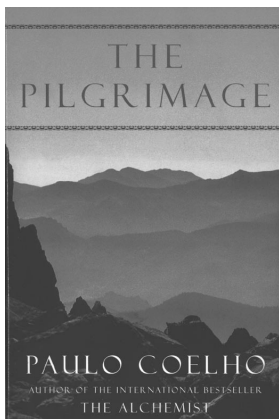
gang med at blottlægge forfatterens "kyniske bedrag", "naïve dåsemystik" og tilbud om "åndelig indsigt efter gør-det-selv metoden" etc, etc, alt imens bogens sande publikum, dvs. hans søgende sjæl (m/k) jubler i genkendelsens glæde. Her er endelig fast føde at hente, hvisker sjælen til sit forhærdede intellekt. Endelig et budskab der ikke skal forløses af lærde filosoffer og alvidende religionshistorikere på klapjagt efter kryptiske passager nedfældede i voluminøse værker hentet fra middelalderens kabbalistiske univers.

Coelhos "manual" fremlægger vejen til selvindsigt i en tilsyneladende forbrugervenlig indpakning fordelt på overkommelige dagsrationer. Helt så nemt som det lyder er det nu ikke. Meget klogt begynder forfatteren med at præsentere sig selv - en 38 år gammel meget sympatisk, men ret utålmodig vesterlænding hvis interesse for mystik og hemmelige broderskaber er lige så glubende som hans viden om hvad der venter ham er tåget.

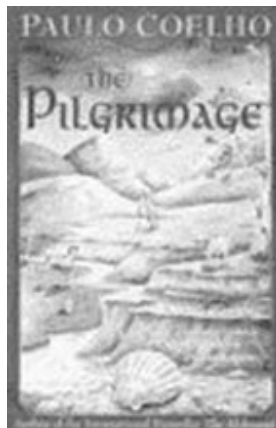
Paolo er et lettere forfejlet medlem af det hemmelige RAM broderskab, en slags "hobby ridder", der håber at gøre sig fortjent til at vinde sit "sværd" ved et hurtigt trek langs Caminoen i følgeskab med en lærer tildelt ham af broderskabet. Vandringen forløber naturligvis ganske anderledes end forventet og det centrale plot handler om hvorledes Paolos læremester på sindrig vis får bugt med sin elevs kulturelle blokeringer.

Ved første hastige gennemlæsning ser det ud som om Coelho blot har lavet et latinamerikansk opkog på den velkendte recept hvis standard ingredienser består af populariseret kristen mystik, kend-dig-selv-platonisme, en udvandet dose Gurdieff for vordende gestaltterapeuter samt et stænk humoristisk overlevels-visdom a lá Jonathan Livingston Seagull. (Første dose indtages på fastende hjerte efter syv dages strækmarch i Pyrenæerne!)

Det siges at mange veje fører til Rom, men til Compostela er der kun EN vej

*Forsiden af
Paulo Coelhos
bog.*

– den simple mands vej. Blandt de 5.000 tilhørere på bakkeskråningen ved Genesareth sø har der sikkert sidet et par højt kultiverede skriftkloge der omhyggeligt noterede sig profetens taleteknik mens de forarget mumlede hen for sig om mandens demagogiske udnyttelse af de fattige i ånden. Paulo Coelho's navn er forlængst gået verden over uden at han har måttet lade sig korsfæste først, men da han valgte at skrive om sin pilgrimsrejse til Santiago de Compostela var hans navn endnu ukendt. Ingen kunne ane at denne enkle beretning ville bringe tusinder af (især unge) mennesker fra hele verden i bevægelse.

Den der har øjne at se med og ører at høre med vil juble, men "The Pilgrimage" er faktisk ikke noget for ubefæstede sjæle. Vejen til det sværd som Paolo skal "kæmpe den gode kamp" med er så hård, at man fristes til at sige at han har opfundet det hele selv. Prøvelserne sættes i relief af en forladt landsby, et stejlt vandfald, en gammel overtroisk kone, rigeligt med vin og hjemmerullede cigaretter samt en gal hund med fråde om munden. Er Coelho da blot et vidne for sig selv - en new age spin-doctor der forstår at popularisere en menneskelig længsel. Er hans fortælling kun en glitrende dråbe i den syndflod af bøger der hver på sin facon lover at vise os vej tilbage til det vi har mistet? Fodrer han bare vor tids rodløse, historieløse menneskes eskapistiske behov for at leve sig ind i en middelalderlig tankeverden fyldt med slemme troldmænd, fromme munke, hunde med øjne så

store som thekopper og pilgrimme i laser og pjalter på vandring henover en uendelig solsvedet spansk højslette med troens rare klenodie og sjælens ubodelige ensomhed som eneste bagage?

Enhver søgende bliver salig på sin egen måde og i sin egen tro. Coelho's bog kan læses som en god historie eller den kan forstås som en "nøgle" til sjælens indre rum. Nogle døre kan åbnes. Andre forbliver lukkede. Men først må man begive sig ud på en meget lang vandring...

Citat fra kapitlet A PILGRIM'S PRAYER: - *Pity those who reduce the cosmos to an explanation, God to a magic potion, and humanity to beings with basic needs that must be satisfied, because they never hear the music of the spheres. But have even more pity on those who have blind faith, and who in their laboratories labor to transform mercury into gold, and who are surrounded by their books about the secrets of the Tarot and the power of the pyramids. Neither of these kinds of people know the law that says, - Whoever does not receive the kingdom of God as a little child will by no means enter it.*

Bøger af Paulo Coelho på dansk

- Alkymisten.
- Elleve minutter.
(www.elleve minutter.dk)
- Veronika beslutter at dø. (forår 2004)
- Djævelen og frøken Prym. (efterår 2004)

Nyt fra bestyrelsen

Af Henrik Tarp

Bestyrelsen har holdt et møde efter generalforsamlingen i oktober 2003. Her konstituerede vi os, således at Nils Hartmann valgtes til næstformand i stedet for Jan Ophoff, som afgik ved generalforsamlingen. Benny Hansen blev på generalforsamlingen indvalgt som kasserer. I stedet for Jan Ophoff indvalgte sognepræst Anette Foged Schultz. Hun træder ind i bestyrelsen som menigt medlem.

Og det var netop hos Anette, at bestyrelsesmødet blev holdt, fordi vi ud over at skulle konstituere os, som hovedemne skulle tale om den kommende pinsevandring på Fyn, som Anette jo er primus motor for. Som resultat af dette skulle alle medlemmer have fået tilsendt brev angående denne vandring og vandringen den 11. september på Falster.

Vores engagement i Spanien var oppe at vende. Vi hjælper refugiet i Triacastela med hospitaleros over en periode på næsten 2 måneder.

Desuden diskuteredes justeringer af love og paragraffer.

Generalforsamling

Vi ses på generalforsamlingen lørdag d. 30. oktober 2004 kl. 13:00 på Sorø Akademi.

Pilgrimmen Jonas fra Sorø Klosterskole indgår i foreningens emblem.

Jeg vil gerne være medlem af foreningen. Hvad gør jeg?

Af Henrik Tarp

Det letteste for foreningen er, at du bruger vores hjemmeside www.santiagopilgrimme.dk og der går ind på KONTAKT. Her kan du skrive direkte til foreningen.

Du kan også skrive til sekretæren på vivitarp@post.tele.dk

Nå du henvender dig om medlemskab, skal du huske følgende: Navn, adresse, telefon nr., evt. e-mail

Din indmeldelse koster kr. 150,-. Dette beløb dækker kontingent for første år samt emblem, medlemsbladet Pilgrimmen samt det seneste nummer af medlemsbladet.

Foreningen ser helst, at I henvender jer pr. brev eller Internet, fordi vores tid er begrænset. Foreningen er efterhånden blevet så kendt, at der kan være op til 10 telefonhenvendelser om dagen i højsæsonen, med spørgsmål vedr. pilgrimsvejen.

Langt de fleste spørgsmål kan løses ved at bruge vores hjemmeside og de links der ligger der. På hjemmesiden findes også et forum, hvortil man kan stille spørgsmål. Efter få dage får man normalt gode svar fra engagerede pilgrimme. Sidder man alligevel tilbage

med nogle spørgsmål, som ikke kan løses fra hjemmesiden, er man selvfølgelig velkommen til at ringe med det eller de konkrete spørgsmål. Sker det på den måde er det til gengæld lettere og hurtigere for os at give svar.

HUSK

Ved henvendelse til foreningen bedes medlemsnummeret anført sammen med navn og adresse. Dette vil lette arbejdet ved udstedelse af pilgrimspas, emblemer og betalinger.

Hellig Anders

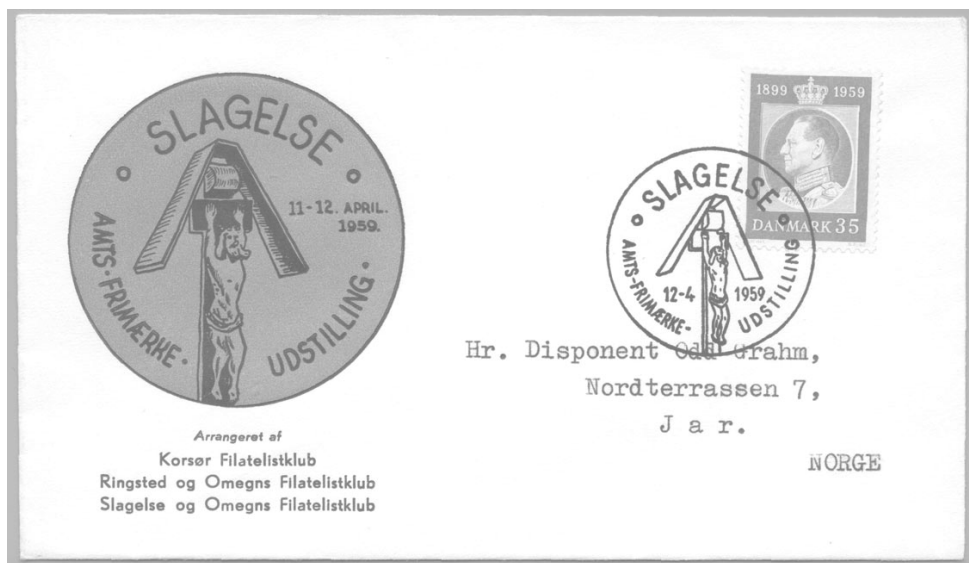
Af Eivind Luthen

Dette førstedagsbrevet viser Danmarks eneste utendørkrusifiks, som står ved allfarveien mellom Slagelse og Korsør i Sjælland. Det er knyttet til den hellige Anders, som skal ha levd på 1200-tallet.

Anders dro til Jorsal som pilegrim sammen med 11 Slagelseborgere. Da de skulle seile hjem, ville ikke reisevennene vente på Anders, som først vil gjøre seg ferdig med messen. Da han omsider var ferdig og skyndet seg etter de andre ned til havnen der båten ventet, hadde de andre rett og

slett bare seilt. Anders la seg til å sove, men ble ført hjem i drømmen og han våknet opp på Hvilehøj like utenfor Slagelse. Stor var hans overraskelse da han hørte fårehyrdene snakke dansk. Dette skjedde første påskedag, samme dag som han hadde vært til messe i Jerusalem ved Kristi grav.

På Hvilehøj reiste man et krusifiks som flere ganger er blitt skiftet ut. Det nåværende ble reist i 1952, men er en kopi fra det forrige som stammer fra 1762. Selv om dette stammer fra barokktiden har det temmelig sikkert hatt en middelaldersk forgjenger. Det er blitt spekulert på om korset er reist av Johanitterridderne, da krusifikset står nær Antvorskov, en av deres ordenskirker.

Denne førstedagskuvert viser et krucifiks, som står ved vejen mellem Slagelse og Korsør på Sjælland. Det er knyttet til den hellige Anders, som levede i 1200-tallet.

Hellig Anders' Kors

Beskrivelse af Eva Andersen

Ad den gamle landevej fra Slagelse mod Korsør, knap 1 km sydvest for jernbaneviadukten drejes stik vest mod Korshøjgård og Hellig Anders' Høj, knap 4 km fra landevejen. Navnet på kors og høj: "Hellig Anders" der var præst i Slagelse St. Peders Kirke og døde i 1205.

Trækorset, der gang på gang er blevet fornyet, da egnen omkring Slagelse ellers vil blive ramt af misvækst og kvægsygdomme, står i et hul i en flad sten (en gammel møllesten) på højen, som hedder hvilehøj, korshøj eller "hellig Anders' s høj. Man ved, at kor-

set siden 1756 har set ud som i dag. Korset har blot været et af mange landevejskors, men til dette knytter der sig forskellige vandresagn, som kendes i hele Norden.

J.M. Thiele fortæller i Danmarks Folkesagn således: Præsten Hellig Anders sejlede i 1205 til det hellige land. Da de skulle hjem, ville Anders ikke sejle, før han havde hørt messen i Joppe (Jaffa). Fra kysten så han, at hans rejsefæller allerede var langt fra land og som han stod der og så fortabt ud, kom der "en" ridende og bød ham sidde op. Det gjorde han, men faldt i søvn, og da han vågnede, undrede han sig over, at han befandt sig på en høj udenfor Slagelse. Han havde været hos Sct. Jakob i Compostela, hos Sct. Oluf i Nidaros og flere andre hellige steder. Hans rejsefæller vendte hjem længe efter og alle undrede sig.

Dette foto viser det krucifiks, som står ved vejen mellem Slagelse og Korsør på Sjælland. Det er knyttet til den hellige Anders. (Foto: Eva Andersen).

Det fortælles, at Anders var så hellig, at når han holdt andagt under åben himmel, hængte han sin hue og sine handsker på solstrålerne og han blev Slagelses skytspatron.

Det fortælles også om Anders, at Valdemar Sejr lovede ham så megen jord tillagt Slagelse by, som Anders kunne nå at ride omkring på et natgammelt føl, medens kongen var i bad. Men næsten med det samme måtte kongens mænd bede kongen skynde sig at

blive færdig med badet, da Anders ellers ville ride ”om det ganske land”

I landsbyen Landsgrav er der en helligkilde, knyttet til Anders navn og i nærheden af Antvorskov fandtes der til 1923 en sten, følsfjedd, hvor der skulle være mærker efter Anders føl. Stenen blev som så mange andre ved uagtsomhed smadret og forsvandt.

Hellig Anders er aldrig kanoniseret som helgen.

Jubelår

En del spørger til jubelåret. Jubelåret er ganske enkelt når apostlen Jakobs fødselsdag (25. juli) falder på en søndag. Det sker i år 2004 og forberedelserne i Santiago er godt i gang.

Men for at imødekomme spørgsmål hvor var det sidste, og hvornår igen og hvad med forrige årh. kommer her en fuldgyldig oversigt, som du med fordel kan lade gå videre til de kommende generationer.

1603	1700	1802	1909	2004	2100	2202
1610	1706	1813	1915	2010	2106	2213
1621	1717	1819	1920	2021	2117	2219
1627	1723	1824	1926	2027	2123	2224
1632	1728	1830	1937	2032	2128	2230
1638	1734	1841	1943	2038	2134	2241
1649	1745	1847	1948	2049	2145	2247
1655	1751	1852	1954	2055	2151	2252
1660	1756	1858	1965	2060	2156	2258
1666	1762	1869	1971	2066	2162	2269
1677	1773	1875	1976	2077	2173	2275
1683	1779	1880	1982	2083	2179	2280
1688	1784	1886	1993	2088	2184	2286
1694	1790	1897	1999	2094	2190	2297

Det skarpe øje vil se, at jubelåret optræder 14 gange pr. årh., desuden at jubelåret har intervallerne 11-6-5-6-11 med undtagelser når der skiftes fra et årh. til et andet.

Nordisk økumenisk pilgrims- vandring til Vadstena i juli 2004

De nordiske pilgrimspræster i Sverige, Norge, Finland, Island og Danmark har taget initiativ til at arrangere en nordisk økumenisk pilgrimsvandring til Vadstena i Sverige i juli 2004. Arrangør af vandringen er foreningen Pilgrim i Sverige, Sveriges Kristna Råd, Pilgrimscentrum i Vadstena og de øvrige landes pilgrimsbevægelser.

Af Karen-Marie Holst Jannerup

Hvorfor?

Nordeuropa har siden reformationen – i næsten 500 år – været mere eller mindre lukket for pilgrimsvandring. I de senere år har pilgrimsbevægelsen dog fået en renæssance i Norden. Som et udtryk for dette arrangeres en pilgrimsvandring til Vadstena, pilgrimmen og helgenen Birgitta Birgersdotters by i Sverige, i juli måned 2004.

Man kan gå af forskellige grunde, men tre hovedmotiver ligger til grund for vandringen:

- At tilbageerobre pilgrimsvandringerne i Norden som et økumenisk internationalt fænomen.

- At som et udtryk for diakoni og solidaritet vandre for de ufrivillige pilgrimme – verdens flygtninge
- At forsøge gestalte det moderne menneskes længsel efter et mere helt liv, udtrykt gennem de syv nøgleord: *Langsomhed, frihed, enkelthed, bekymringsløshed, stilhed, delande (fællesskab) og åndelighed.*

Hvor og hvornår

Vandringen starter fra forskellige steder i de nordiske lande. Vandrerne samles efterfølgende i Sverige – vestfra i Göteborg den 17. juli, sydfra i Jönköping den 22. juli, østfra i Stockholm den 19. juli og nordfra i Örebro den 24. juli.

Fra dansk side vil vi begynde vandringen i Aalborg og gå til Frederikshavn i dagene tirsdag den 13. juli til fredag den 16. juli. Specialprogram for denne vandring vil være klar i begyndelsen af 2004.

Alle grupper mødes i Vadstena den 30. juli til et nordisk økumenisk møde som varer til og med den 1. august.

Hvordan

Hver region har detaljeansvar for overnatninger, lokale arrangementer, medvandring o.s.v. Forskellige menigheders kirker besøges under vandringen.

Man går ca. 20 km pr. dag - 6 dage om ugen - i en jævn dagsrytme med regelmæssige raster (pauser), meditation og bøn, mad og hvile. Overnatningerne sker i al enkelthed i menighedslokaler, kirker eller andre herberger. Hvem som helst er velkommen til at deltage i hele eller dele af vandringen. Ved møder optages kollekt til et flygtningeprojekt. Vandringen er tilgængelig for mennesker som vil dele både den ydre og den indre vandring – en sund sjæl i en sund krop.

Pris

Deltagerne hjælpes ad med at ordne morgenmad og middagsmad. Den enkelte deltager smører selv sin madpakke som spises i løbet af dagen. Aftensmad, morgenmad, madpakke, drikkevarer og logi koster 100 kr. pr. døgn som betales under vandringen.

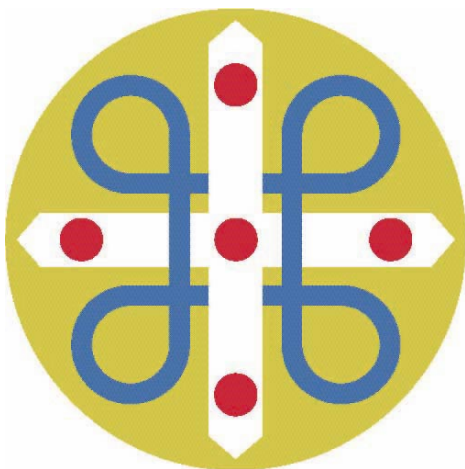
Spørgsmål og tilmelding

Se hjemmesiden: www.pilgrimsvandring.dk

Dansk kontaktperson
Karen-Marie Holst Jannerup
Fyrrebacken 24 st.
9000 Aalborg
tlf. 98 13 28 60
E-mail: kmhj@km.dk

**Birgittas bøn kan være alle
pilgrimmes bøn**

*Herre, vis mig din vej,
og gør mig villig til at vandre den*

*Moderne Nordisk pilgrims-
piktogram.*

Aktivitetskalender 2004

13. juli – 30. juli Nordisk økumenisk pilgrimsvandring til Vadstena i Sverige
fra Aalborg den 13. juli, fra Göteborg den 17. juli, fra Jönköping den 22. juli, fra Örebro den 24. juli, kontakt, Danmark: Karen-Marie Holst Jannerup tlf. 98 13 28 60, e-mail; kmhj@km.dk
dkr.100 pr. døgn, som betales undervejs, eller:
www.pilgrimscentrum.org eller www.pilgrimsvandring.dk
De nordiske pilgrimspræster i Sverige, Norge, Finland, Island og Danmark har taget initiativ til at arrangere en nordisk økumenisk pilgrimsvandring til Vadstena i Sverige i juli 2004.
24. august – Pilgrimsvandring på Klosterleden, Sverige
29. august Vadstena og rundt til Vadstena
Skr. 400 incl. kost og logi
kontakt: Pilgrimscentrum tel. 0143-10571
11. september Pilgrimstur til Lolland-Falster
ber Mødested: Nørre Alslev Station kl. 10.05
Bilister, der kommer nordfra ad motorvej E47 kan benytte afkørsel 43 (Gundslev). Toglejsende kan tage toget fra København, kl. 8.44. Ankomst Nr. Alslev 10.05.
Herfra køres til Gåbensø Havn, hvor bilerne parkeres. Efter vandreturen arrangeres fælles bustransport fra Kippinge Kirke til Maribo og retur til udgangsstedet. Medbring: madpakke og regntøj. Samt kr. 50 pr. deltager.
Skriftlig tilmelding: Henrik Tarp, Frederiksvej 9, 4180 Sorø
vivitarp@post.tele.dk
24. september – 26. september Pilgrimsvandring på Klosterleden
Alvastra – Vadstena Skr. 400 incl. kost og logi. Kontakt: Pilgrimscentrum tel. 0143-10571
30. oktober Generalforsamling Sorø Akademi kl. 13.00

Der henvises i øvrigt til Foreningens hjemmeside www.santiagopilgrimme.dk, hvor du kan læse mere eller finde links til nogle af de omtalte arrangementer.

Pilgrimmen

er udgivet af:

**Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme**

Pilgrimmen
c/o Bent Jul
Markmandsgade 8, 4.tv
2300 København S

Tlf.: 32548816

Email:

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Pilgrimmens redaktion

Bent Jul, ansvarshavende,
tlf.: 32548816, bent.jul@privat.dk

Eva Andersen, tlf.: 38280804,
eva-andersen@voldparken.dk

Gyrithe Schmidt Madsen,
tlf.: 32973230,
gyrithe49@jubiimail.dk

Foreningens adresse

**Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme**

Frederiksvej 9
4180 Sorø

Tlf.: 57821373

Fax: 57833765

Email: *info@santiagopilgrimme.dk*

Bestyrelsen

Henrik Tarp, formand,
tlf.: 57821373

Annette Foged Schutlz
tlf.: 62271115

Astrid Clausen,
tlf.: 57834818

Vivi Tarp, sekretær,
tlf.: 57821373

Nils Hartmann, næstformand,
tlf.: 55700060

Benny Hansen, kasserer,
tlf.: 56631317

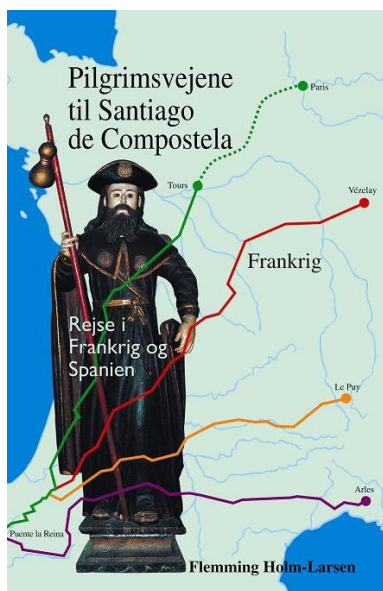
**Emner, egne foredrag eller lignende, til aktivitetskalenderen
indsendes til:**

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Uddrag af den ikon der vises på forsiden. Herover ses miraklet i Santadomingo de la Calzada. Herunder ses dels det engelske refugium og dels en pilgrimsafgang fra Le Puy i Frankrig. Læs om scenerne i artikel inde i bladet.

Forsiden af Flemming Holm Larsens bog, som er anmeldt inde i bladet.

